ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXII — Број 432
Субота, 9 април 1960 год.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

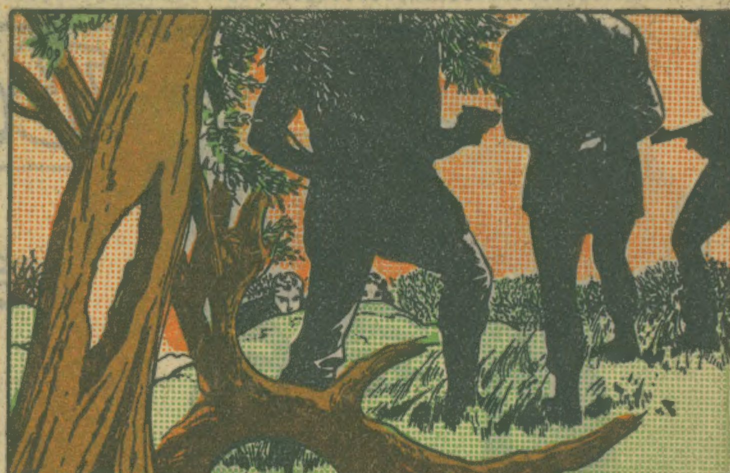

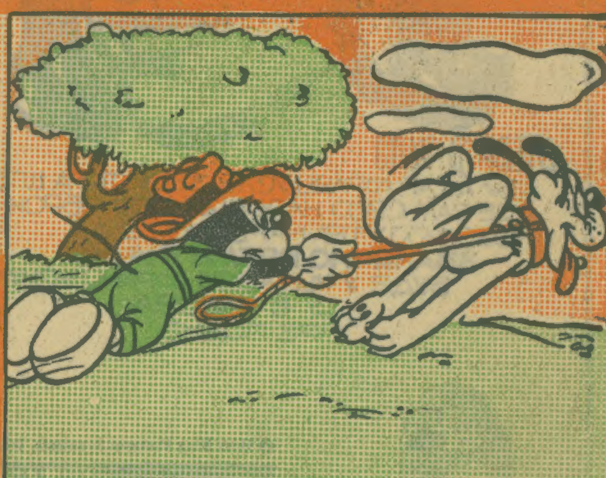

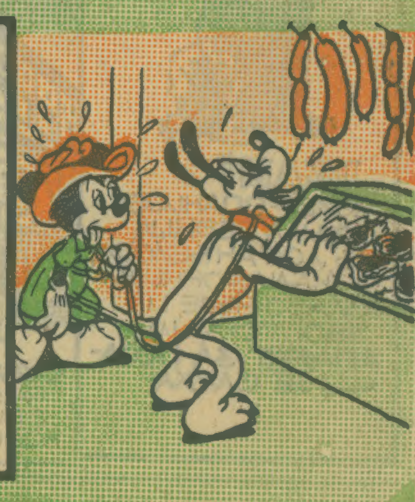

У ОВОМ БРОЈУ:

УКРАЈИНСКЕ ПОСЛОВИЦЕ

Очи верују себи, уши — другим људима.

Боље је изгубити јаје него кокош.

Завидљиво око види далеко.

И сирово дрво понекад плане.

Ако се ниси научио да шијеш златом, ти макар ударај чекићем.

Хтео је на коња а пао је под њега.

Гост није кост, не можеш га бацити кроз врата.

По изгледу је орао, а по гласу — врана.

И највећа река славе — завршава у мору.

ТРКА

НА ОЛИМПИЈАДИ У МЕЛБУРНУ ИРАЦ ДЕЛАНЕЈ У ИЗВАНРЕДНОМ ФИНИШУ СТИЖЕ ПРВИ НА ЦИЉ

изненађења

Трка на 1500 метара је једна од нај тежих, јер захтева максимум снаге и брзине али и највише изванредне тактике. Победиће онај који најбоље распореди своје снаге и изабере најповољнији моменат за финиш. На досадашњих тринест олимпијада, трка на 1500 метара увек је била пуна изненађења. Али највеће су досад приредили Новозеланђанин Џек Ловелок на Олимпијади у Берлину, Луксембуржанин Јозеф Бартел у Хелсинкију и Ирац Рон Деланеј у Мелбурну.

За финалну трку на 1500 метара на Олимпијади у Берлину појавило се двадесет изванредних тркача. Мало ко је рачунао да би победник могао бити Ловелок, јер је у предтркама имао најслабије време. Трка је имала веома драматичан ток. Неколико такмичара стално су се смењивали у вођству. Слабашни Ловелок је увек на време уочио измене на челу трке и стално се држао водеће групе, али сам никада није био први. Када су се челни тркачи припремали за завршну борбу на око 200 метара пред циљем, Ловелок је изненадним продором престигао све и пред изненађеним противницима и одушевљеним гледаоцима стигао први. Поред тога што је постао победник поставио је и нов светски рекорд.

Највећи фаворит у трци на 1500 метара на Олимпијади у Хелсинкију био је Енглез Банистер који је држао и светски рекорд. Међутим, у самој трци стигао је тек четврти, а они остали фаворити нису успели да се супротставе борбеном и искусном ветерану Луксембуржанину Бартелу који их је престигао у финишу.

Најдраматичнији и незаборавни финале трке на 1500 метара видели су гледаоци на Олимпијади у Мелбурну. Збијени један уз другог трчали су такмичари, када је на 150 метара од циља стреловито излетео испред свих Ирац Деланеј. За трен ока престигао је седам изванредних противника. Чак ни велики фаворит Аустралијанац Џон Ленди није на време уочио његову намеру, тако да је Деланеј и сам помало изненађен што није наишао на отпор, радосно протрчао први кроз циљ.

Мада је трка на 1500 метара једна од најтежих она баш зато, изгледа, изазива такмичаре да опробају своје снаге и на тој стази. Време је све више скраћивано а то је опет изискивало све више снаге, брзине, нерава и тактике.

Ако би се упоредио први победник на 1500 метара са последњим разлика би била огромна, готово цео круг. Време првог на Олимпијади у Атини 1896 године, Аустралијанца Флаке, било је 4:33,2, а у Мелбурну 1956 године Деланеј је претрчао 1500 метара за 3:41,2 мин.

Трка на 1500 метара никад нема унапред сигурног победника, то је трка изненађења, трка мајстора тактике.

ПРИРОДА КАО ДРУШТВО

„Сећам се једног низа кокосових палми поред зида наше куће како машу гранама према сунцу које се рађа, оне су ми биле другови, живи као што сам и ја био“ — написао је Рабиндранат Тагоре, велики бенгалски писац, рођен у Калкути (1861—1941), као седми, најмлађи син у родитеља. Оставши рано без мајке, док је отац често путовао, он је препуштен сам себи и жељан нежности нашао уточиште у природи, која је после постала његов инспиратор.

АВИОН »ЈЕТИ«

„Јети“ је једномоторни спортски авион, конструисан специјално за летење изнад планина и спуштање на залеђеном и снежном простору, ако је потребно и на стази од непуних сто метара. Распон му је 15 метара, може да се испне до 9.500 метара, а без накнадног узимања горива остаје у ваздуху седам часова. Испробало га је швајцарско ваздухопловство у Алпима.

Већ по његовом имену може се наслутити да је намењен за лет у Хималајима. Понела га је са собом једна група Алпиниста — Швајцарци, Аустријанци, Пољаци — која је ових дана пошла из Ђенове с намером да се испне на Даулагири, највиши, још неосвојени планински врх на свету од 8.222 метра. Чланови екипе верују да ће им авион бити изванредно користан не само у погледу уштеде времена и новца и прилагођавању висинској клими него и у остварењу крајњег циља, али и при снимању из ваздуха предела које досад још није видело људско око. Осим тога „Јети“ ће служити и за хитан пренос у долину ако би неко од учесника био успут озлеђен или га снашла подмукла планинска болест.

ОТКРИО ГУМУ ЗА БРИСАЊЕ

Све до 18 века за брисање текстова исписаних оловком служила је средина од хлеба. Тек 1771 године енглески хемичар Пристли у сарадњи с неким Магеланом изумео је на бази каучука гуму којом се и данас служимо за брисање. Дуго је она сматрана као луксузни артикл и називана „црначка кожа“ због њене мрке боје. Комадић као лешник стајао је четири франка што је било веома скупо, јер је у то време за неколико суа могао да се добије обилан оброк. Магелан који је Пристлију помогао да усаврши свој изум био је последњи потомак славног морепловца чијим је именом назван мореуз који је он 1520 године открио.

НЕ ПОМАЖЕ

Неколико часова по изласку нове поштанске марке од четири цента, америчком Министарству пошта стигли су протести стручњака-графолога који су открили да је потпис Џорџа Вашингтона на овој серији фалсификован. Али ово је учињено намерно и то од званичних лица која су нашла да потпис претседника није подесан зато што није довољно читак. Побунили су се због овога амерички патриоти јер сматрају да се овим фалсификатом скрнави прави потпис славне личности. Ипак ништа није помогло — било је већ отштампано 120 милиона ових марака.

ИЗ »СТАРИХ ДОБРИХ ВРЕМЕНА«

Од шеснаестог па све до половине прошлог столећа у неким француским породицама постојао је врло чудан обичај да се новорођена деца посипају по телу већом количином соли. После се дете обавије пеленом која слој соли припије уз тело. Тек после 4 или 6 дана дете се преповија, али остаје без коже која је потпуно нагрижена. Новорођенче се затим купа у води којој је досуто вино. Све се то некад чинило да би се дете „очеличило“ против болести.

Маркиз Сен Олер, који је живео у 17 веку, био је после рођења подвргнут „усољавању“, чиме се целог живота поносио. Он је тврдио да само томе треба да захвали што је увек био доброг здравља. Доживео је осамдесету годину и захтевао је да се са свом новорођеном децом у његовој бројној породици поступи на исти начин. Због те предрасуде маркиз Сен Олер био је предмет напада оштрог пера великог француског мислиоца Боалоа (1636-1711).

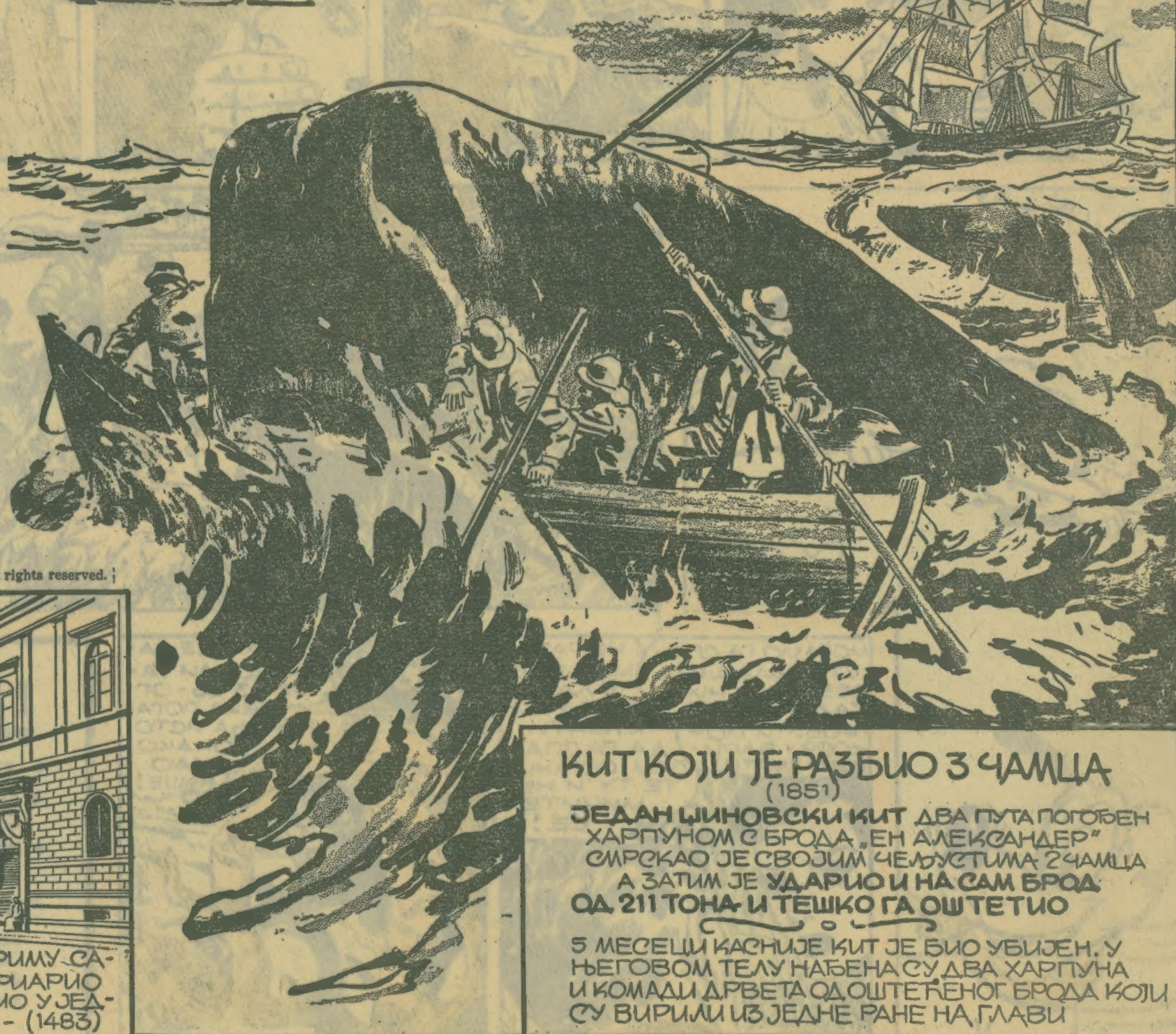
RIPLEY'S — Веровали или не!

ЛУЈ XII
ВЛАДАР ФРАНЦУСКЕ ЗБОГ ТОГА ШТО ЈЕ САМ СВОЈ НАЈОБИЛНИЈИ ОБРОК ЈЕО ИЗЈУТРА НАРЕДИО ЈЕ ДА ЗВАНИЧНО ВРЕМЕ РУЧКУ БУДЕ У ЧИТАВОЈ ФРАНЦУСКОЈ У 8 ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ

ПЛОВАН ВИЛИЈЕМА КУПЕРА ИЗ ЛЕСТЕРА (ЕНГЛЕСКА) ПРАТИ СВОГ ГОСПОДАРА КАО ПАС А НОЋУ СПАВА КРАЈ ЊЕГОВИХ НОГУ

КИТ КОЈИ ЈЕ РАЗБИО 3 ЧАМЦА (1851)
ЈЕДАН ЏИНОВСКИ КИТ ДВА ПУТА ПОГОЂЕН ХАРПУНОМ С БРОДА „ЕН АЛЕКСАНДЕР“ СМРСКАО ЈЕ СВОЈИМ ЧЕЉУСТИМА 2 ЧАМЦА А ЗАТИМ ЈЕ УДАРИО И НА САМ БРОД ОД 211 ТОНА И ТЕШКО ГА ОШТЕТИО
5 МЕСЕЦИ КАСНИЈЕ КИТ ЈЕ БИО УБИЈЕН. У ЊЕГОВОМ ТЕЛУ НАЂЕНА СУ ДВА ХАРПУНА И КОМАДИ ДРВЕТА ОД ОШТЕЋЕНОГ БРОДА КОЈИ СУ ВИРИЛИ ИЗ ЈЕДНЕ РАНЕ НА ГЛАВИ

„ЛЕДИ“
КОКЕР-СПАНИЈЕЛ ФИЛА СЕВИЦА ИЗ ЛОС АНЂЕЛОСА (КАЛИФОРНИЈА) СЛАБО ЧУЈЕ И ЗБОГ ТОГА ИМА АПАРАТ ЗА ПОЈАЧАЊЕ СЛУХА

СУДСКУ ПАЛАТУ У РИМУ САГРАДИО ЈЕ РАФАЕЛЕ РИАРИО НОВЦЕМ КОЈИ ЈЕ ДОБИО У ЈЕДНОЈ КАРТАШКОЈ ИГРИ. - (1483)

УЗ ПОМОЋ МЕСЕЧЕВЕ ЕНЕРГИЈЕ

Месец — извор енергије? То је, свакако пројект из неког фантастичног романа, — помислиће неповерљиви читалац.

Међутим, коришћење Месечеве енергије ствар је блиске будућности. Познато је да се плиме и осеке у морима и океанима јављају као резултат Месечеве привлачне силе. Научници и инжењери износили су много планова за искоришћавање кретања те огромне водене масе. Један од оригиналнијих планова дело је совјетског инжењера Романова који намерава да „месечеву енергију" употреби за ублажавање климе Далеког Истока.

Јапанско Море и Татарски Пролаз ,где морска струја Куро-Шиво доноси топлу воду, везани су са Охотским

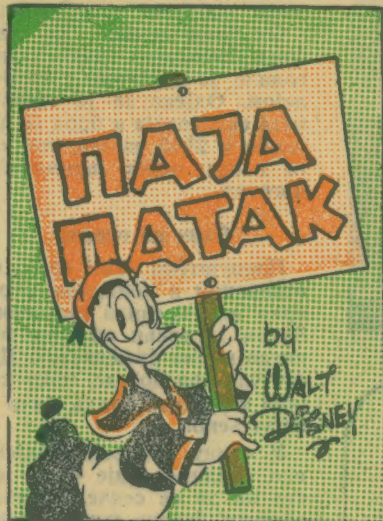
Морем мореузом Невелскога чија ширина на најужем месту износи свега 7 километара. Ту се сваких шест часова плима и осека смењују и нагоне топлу воду из Татарског Пролаза у Охотско Море и обратно, хладну воду из Охотског Мора у Татарски Пролаз.

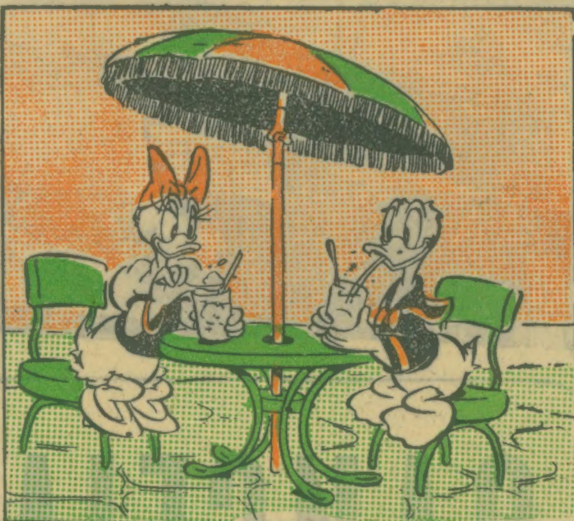
Инжењер Романов предлаже да се у мореузу Невелскога подигне брана с „вратима" која би пропуштала воду само у једном правцу: из Татарског Пролаза у Охотско Море. По његовом прорачуну, кроз та врата Месец би сваке године „пребацивао" на север с много хиљада кубних километара топле воде. То би отприлике износило онолико воде колико би донеле четири Волге кад би се уливале у Охотско Море. Стално притицање огромних количина топле воде утицало би на ублажавање климе, тако да би тундре и тајге уступиле место густим шумама и воћњацима.

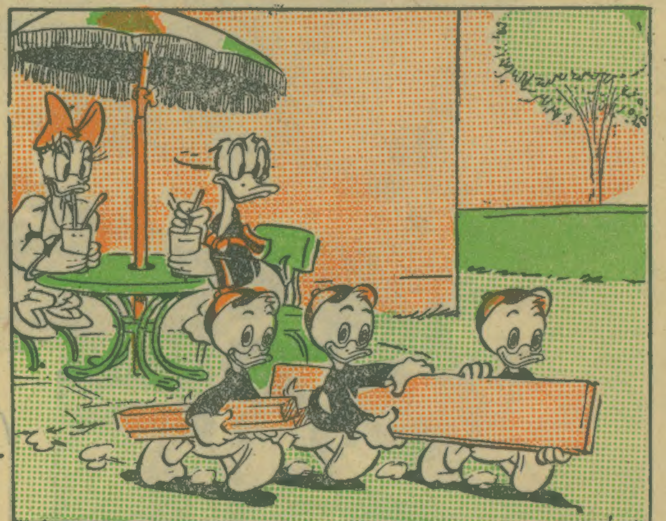
ЗАКЉУЧАК

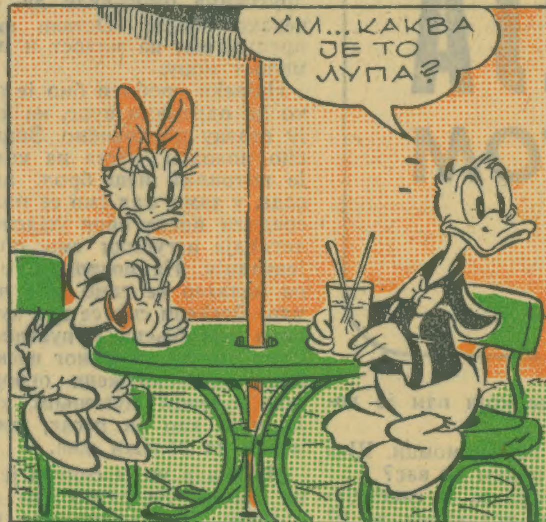
Гари Купер се нашао једног дана на некој свечаној вечери. Поред њега је седео један човек који се веома надмено држао. Кад се једног тренутка зачуо звекет по поду, Купер се саже и дохвати сребрну кашичицу коју пружи суседу уз гласну примедбу:

— Драги господине, вашој жени се не може опростити што вас је пустила да изађете у смокингу чији су џепови пробушени.

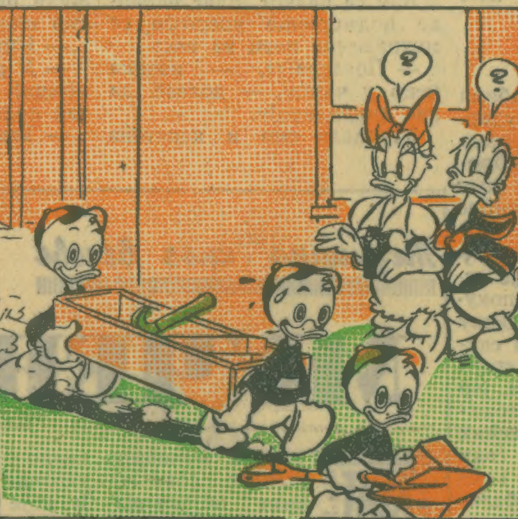

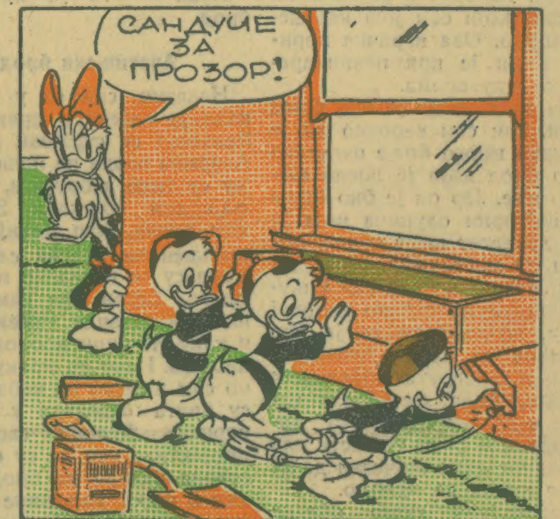

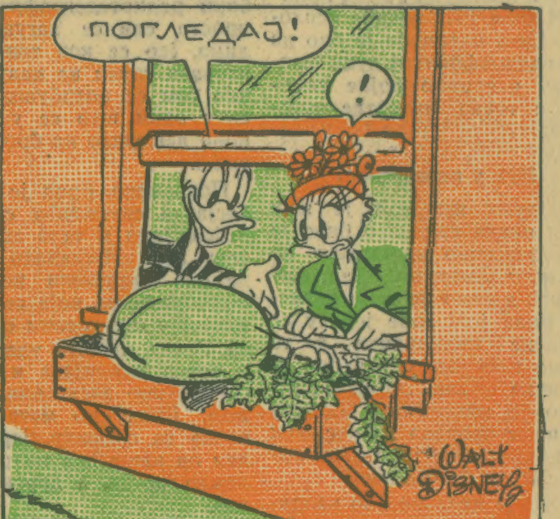

Вечито лето за северну полулопту

Северној Земљиној полулопти може се осигурати вечито лето, ако се помоћу ракета у васиони избаци нарочити ситан прах који би скретао сунчеве зраке. Овај план изнео је недавно совјетски научник Валентин Черенков у стручном часопису „Проналазач".

Черенков предлаже да се у ракетама избаци у васиону 470.000 тона праха који би, као Сатурнов прстен, по једној елиптичној путањи кружио око Земље и служио за преламање Сунчевих зракова те би Сунчева енергија била боље расподељена. Један део те енергије стизао би до Земље и стално осветљавао нашу планету. Поред тога, прстен би могао да служи и као релејна станица за радио и телевизиске емисије.

Према овом плану прстен би био широк сто километара, а кретао би се око Земље на удаљености од 1.000 до 1.500 километара. Захваљујући њему Земља би добијала око 226 милијарди киловат-часова више сунчане енергије.

ПОРЕЗ ЗА »БЕБИСИТЕРЕ«

Грађани Њујорка су изненађени одлуком пореских органа да плаћају порез на зараду своје деце која раде као „бебиситери". Порески органи захтевају да родитељи документују приходе своје деце и одуже се држави.

ОБИЧНИ ЉУДИ...

Штампа, домаћа и страна, много је писала о недавној одисеји совјетских војника. Интересантни су разговори вођени између морнара и америчких и британских новинара. Ево неких одломака:

Новинар: Познато је да у тешким условима у каквим сте се налазили човек изгуби нерве и претвори се у звер. Ви сте се свакако отимали о последње парче хлеба, о последњи гутљај воде.

Зиганшин: За свих тих 49 дана ниједан од нас није изговорио ниједну грубу реч. Када је свежа вода била на измаку, сваки од нас је добијао по пола чаше дневно. И нико није пио више. Само кад смо празновали рођендан Анатолија Кјурчовског, предложили смо му да попије дупло следовање воде. Али он је то одбио.

Новинар: Зар сте се у том паклу сетили и рођендана? То звучи невероватно. А на смрт нисте помишљали?

Зиганшин: Не! Ми смо се уздали у то што смо крепки младићи, а они се лако не предају.

Новинар: Шта сте радили да бисте прекратили време? Шта сте ви радили Поплавски?

Поплавски: Избацивали смо воду из чамца, правили рибарске штапове, расплитали ужад. Асуад Зиганшин је поправљао сигналну лампу. Понекад сам наглас читао књигу.

Новинар: Коју књигу?

Поплавски: „Мартина Идна" од Џека Лондона.

Новинар: То звучи невероватно!

Федотов: Понекад је Филип свирао на хармоници а ми смо певали.

Новинар: Покажите ми ту историску хармонику?

Федотор: Нажалост, појели смо је.

Новинар: Ка-коо?

Федотов: Сасвим просто. Она је имала кожне делове. Ми смо их покидали, иситнили и скували у морској води. Кожа је била овчја, али ми смо се шалили да имамо две врсте меса: од хармонике и од чизама.

Новинар: Ви сте имали снаге да се шалите? То је просто невероватно. Какви сте ви то људи?

Зиганшин: Обични...

ОДИСЕЈА У САРГАСКОМ МОРУ

Када сам се као трећи официр за радиовезу јавио на војну дужност, у мом сандуку се поред осталих ствари налазио и један мали компас који сам још као дете добио. Ова играчка користила ми је при планинарењу са друговима.

Нисам знао ко је био Фред Грин, али сам веровао да је свакако много боље изгледао него брод који је носио његово име. Јер он је био једна од најгорих олупина која је пре двадесет шест година почела да чисти муљ на Великим Језерима. Када сам у њујоршкој луци ступио на овај брод, дознао сам да је био одређен да пређе Атлантик. Неки од регрута додељених посади, када су видели изглед и „бојну спремност“ лађе одрекли су се те части или су једноставно ишчезли да их више никад не видимо.

Избацујући густе облаке дима и брекћући „Фред Грин“ је 24 маја 1942 године испловио. Циљ пловидбе је био да у западноафричкој луци Фритауну искрцамо војне камионе и товар нитратне киселине.

Пут у неизвесност

Најдужи пут који је наш брод икада предузео било је десеточасовно крстарење по Великим Језерима. Али, оно је, већ и само по себи ризично, било још горе јер су се немачке подморнице у то време налазиле свуда око америчке обале. „Фред Грин“ имао је максималну брзину од шест чворова на час, док су подморнице развијале брзину и од 20 чворова.

Брод је наравно био наоружан, али само једним топом и са два лака митраљеза. Пловили смо лагано с великим теретом означавајући наш пут огромним луком дима. Међу члановима посаде владала је потиштеност. Али чим смо прошли Бермудска Острва свима као да је пао камен са срца: мислили смо да се сада налазимо у безопасној зони. Људи су почели опет да певају кад смо запловили јужним делом Саргаског Мора.

Тридесетог маја увече чуо сам наједном Морзеове знаке који су као шифра емитовани на другој таласној дужини. Уствари, то је био сигнал са неке подморнице којим је упозоравана посада: „На видику је плен. Припремите се за напад“.

Плен — то је био наш брод.

Аветињски брод

Налазио сам се у кабини када је одјекнуо први удар. Разлегао се страшан прасак. Алармна звона на нашем броду су тихо забрујала, а онда одједном умукла. Зграбио сам ранац, још раније припремљен за овакав случај у коме су се налазиле моје исправе. Таман кад сам покушао да са зида узмем јакну и капу, тишину проломи експлозија. Иако по мраку, срећно сам изашао из кабине, јер су врата одлетела у парампарчад. Делови светлећих пројектила као да су са свих страна падали на брод. Густ дим и мирис паљевине обавијао је све. Пошао сам ка кабини радиотелеграфисте. Али просто сам се загушио од дима, јер се нов товар експлозива сручи на палубу. Бацио сам се потрбушке, ужаснут овим што се у тамној ноћи дешавало на броду-буктињи.

Повремено, брод је био обасјаван светлошћу снажних рефлектора и тада личио на неку авет. Изгледало је као да смо окружени немачким подморницама које се споразумевају светлосним сигналима. Једна граната ударила је у товар амонијака и ваздух се испунио загушљивим димом. Били смо мета неспособна за одбрану, јер је један од наша два митраљесца лежао мртав, а други ишчезао.

У чамцу за спасавање

Смрт се увукла и у радиотелеграфску кабину. Врата су била изваљена, а из одаје се није чуо никакав глас. Кроз тмину назрео сам силуете четири морнара, који су са палубе спуштали у море чамац за спасавање. Преживели чланови посаде извлачили су се из доње палубе и окупљали око њих. Дотрчао сам и ја тамо. Викали смо у глас: „Има ли још кога на броду“. Два официра сиђоше са командног моста и ускочише у чамац. Нико се више није појавио. Онда смо брзо завеслали. Тог тренутка ватра са непријатељских подморница је престала.

Али са палубе једне немачке подморнице уперише се митраљеске цеви на нас:

— Погледајте, — повика неко у чамцу, — долазе да нас ликвидирају.

Угледали смо и капетана подморнице који нам је довикнуо:

— Жао ми је, момци. Шта могу да урадим за вас?

Почели смо да се саветујемо. Чамац, предвиђен за 27 људи примио је нас 32, али смо ипак одговорили:

— Ништа:

— У реду. Онда са срећом, момци! — узвикнуо је капетан подморнице.

— Такође! — повикали смо захвални што нас није потопио, иако је то иначе био обичај немачких подморница.

Окомише се опет на наш брод. Неколико граната погодило је цистерне с петролејом. Одјекнула је страховита експлозија и брод је потонуо у 23,45 часова, три сата после првог примљеног поготка.

Сами на океану

Препуштени сами себи на отвореном и немирном мору, прво смо превили рањенике. Затим је трећи официр пописао имена преживелих. Десет чланова посаде, међу којима и капетан брода, било је изгубљено.

У чамцу смо били збијени као сардине. Није било места ни да се седне, акамоли опружи. Једино смо рањеним друговима омогућили да се некако сместе. Остали смо препуштени на милост и немилост мору.

Највећи проблем био је како да одредимо курс, на коју страну да кренемо. Знали смо положај места на коме је потопљен наш брод, али сада, у тами, кад смо се мало средили после овог ужасног догађаја изгубили смо оријентацију. На површини мора налазио се само наш чамац. Осећали смо се као путници изгубљени у пустињи. Само уместо ужареног песка, били смо окружени огромном воденом пустињом, која, исто као ни песак, није могла да ублажи жеђ.

Изненада ми је синула једна мисао. Задрхтао сам до костију, али нисам смео ни реч никоме да кажем. Узео сам свој ранац и почео да претурам по њему. Тренуци су изгледали као вечност. Оног момента кад сам под прстима осетио металну кутију мог малог компаса, који ме је давно, као дечака, водио преко шкотских брда, просто сам заурлао од радости.

Спасење

Сада смо бар донекле могли да будемо господари ситуације.

Знали смо да нас од редовних бродских линија одваја огроман водени простор. Ако прођемо крај Бермудских Острва, удаљених готово 200 миља источно, до следећег најближег копна требало би да пређемо још око 800 миља. А то значи најмање месец дана проведених у чамцу. Наравно, мали број нас то би преживео.

Развили смо једро, одредили курс помоћу мог компаса и почели да прекраћујемо време песмама и причама из родног краја. Нисам имао много наде у наш срећан повратак кући. Али нисам био у праву — избављење је дошло свега 36 часова после потапања нашег брода.

При крају другог дана на замагљеном хоризонту појавио се један разарач. Чим нас је приметио почео је да баца дубинске бомбе од чијих се експлозија наш чамац почео да љуља. Уствари, од нашег једра, онако у измаглици сутона, помислили су да је торањ немачке подморнице. Чак и када је посада са разарача препознала чамац опрезно су нам се приближавали.

Добацили су нам прво уже да би нас довукли уз бок брода. Затим смо ушли у бачену мрежу и тако доспели на палубу — америчког разарача „Лидлоу“.

Спасао нас је конвој који је, једини за све време рата, прошао овим путем кроз Саргаско Море. А моја играчка-компас довела нас је право на његов пут.

ЦЕНТРАЛНО ГРЕЈАЊЕ ПОМОЋУ КРАВА

Чим дебели слојеви снега у неким алпским крајевима покрију путељке и за неколико месеци изолују усамљене планинске куће од осталог света, брђани се преселе у највећу просторију у кући где заједно с кравама проводе зиму. То је и разумљиво, јер краве за њих тада претстављају право благо: производе им млеко, сир, маслац, и... топлоту.

По угледу на ово народно искуство инжењер и шеф Института за грађевинска истраживања шведске владе у Лунду Нилс Хонквист дошао је на идеју да краве музаре које ослобађају 20.000 калорија на дан, искористи као произвођаче топлоте за централно грејање. Довољна је обична пумпа постављена у цев за извлачење ваздуха из штала, па да се цео један стан загреје до 23 степена Целзијусова. Мања кућа могла би без икакве изолације да се загреје на овај начин из штале удаљене сто метара.

Медицина кроз векове

МУЧЕНИЦИ ЗА НАУКУ

Модерна медицина почиње 1543 године објављивањем првог потпуног уџбеника људске анатомије „De Humani Corporis Fabrica“ (О саставу људског тела) Андреаса Везалијуса. То је једна од најзначајнијих и можда најлепших књига у читавој историји медицине. Везалијус, велики анатом, проучавао је човечји организам на основу експерименталних истраживања, а оно што је он открио претстављено је у књизи сјајним цртежима Стефана ван Калкара, који је био Тицијанов ученик.

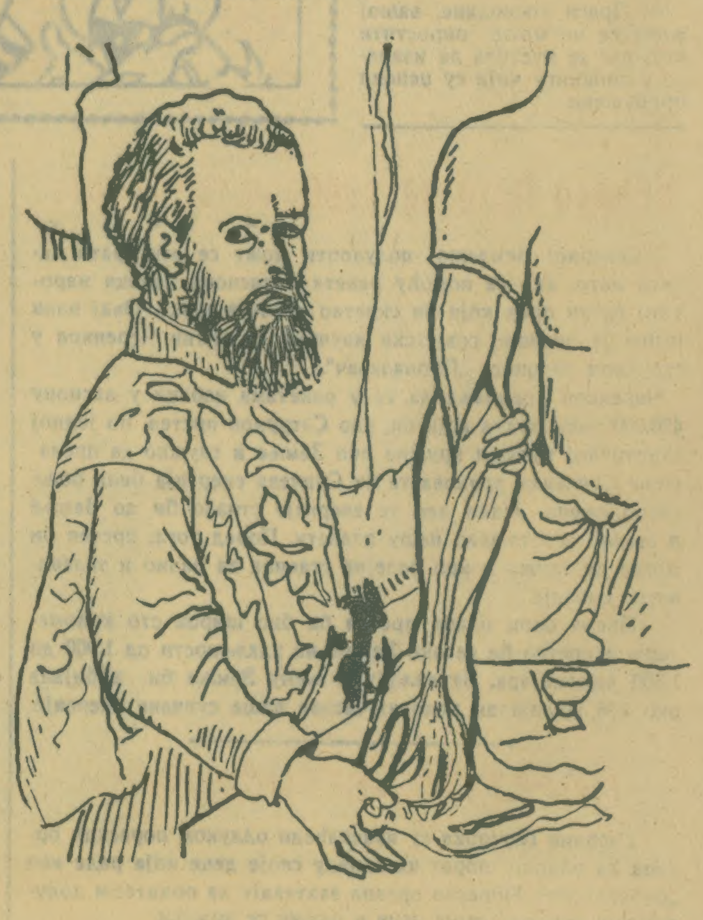
Андреас Везалијус родио се 1514 године у Бриселу (његова породица води порекло из Везела на Рајни, отуд презиме „Везалијус“). Студирао је у Лувену, Монпељеу и Паризу. Нарочито студије у Паризу биле су, можда, одлучујуће за читав његов даљи живот и рад. Његови професори анатомије, слепи поштоваоци Галена, држали су своја предавања с катедре док су им лешеви, које су стављали што даље од себе, више служили као „декорација“. Незадовољни предавањима, Везалијус и његови другови одлазили су на стара гробља ван Париза и тамо проучавали људски скелет. Остало је забележено да су се чак и кладили који ће од њих, затворених очију, препознати поједине кости... „није било кости коју у року од пола часа не бисмо могли да идентификујемо додиром“.

Године 1537 Везалијус је у Базелу добио титулу доктора хирургије, а већ после две године видимо га као професора анатомије у Падови где му је, најзад, била пружена могућност да своје идеје оствари у пракси. Његова предавања привукла су за оно време рекордан број слушалаца: 500 студената и лекара који су се „тискали и кривили вратове да би га видели како сецира“. Његове речи поткрепљивале су прецизно израђене анатомске таблице — њих шест на броју које је Везалијус израдио уз помоћ свог пријатеља, сликара Калкара. Своје таблице Везалијус је штампао 1538 године, а потреба за њима била је толика да су просто разграбљене. Следећих пет година Везалијус је вредно радио на својој књизи. Кад је „Fabrica“ била објављена он је имао свега 29 година. Књига „О саставу људског тела“ донела му је много непријатеља на чијем су се челу налазили црквени оци. Јер, Везалијус је у њој „ударио“ на учења признатих ауторитета. Он је први оповргао мишљење Галена и осталих својих претходника да у срчаној прегради код човека постоји отвор кроз који крв из десне коморе прелази у леву. Он је доказао да такав отвор не постоји. Међутим, он је ипак сматрао да се крв из десне коморе „пробија“ у леву кроз сићушне пролазе „невидљиве за људско око“. Та његова заблуда не умањује његов општи значај, поготову кад се зна да је на основу његових истраживања и радова његових следбеника Харвеј касније открио систем крвотока.

Доведен до очајања нападима цркве, Везалијус је спалио део својих рукописа и материјала напустио универзитет у Падови и прихватио место лекара на двору шпанског владара Карла V. Али, иако је убрзо као лекар практичар постао исто толико славан као што је био као анатом, Везалијус није могао да остане дуго у земљи „где се не може добити чак ни једна лобања за проучавање“. Уз то су дошле и неминовне дворске интриге. Умешала се и „света инквизиција“ која га је оптужила, судила му и натерала га да крене на ходочашће у Палестину. На путу за „свету земљу“ Везалијус се 1564 задржао у Венецији где је, по свој прилици, водио разговоре о свом враћању професорском позиву. Враћајући се из Палестине претрпео је бродоломи, већ болестан, избачен је на острво Зантеу где је умро од глади у педесетој години живота.

Михаел Серветус (1509? — 1553), пријатељ Везалијусов, сматрао је да крв из срца одлази у плућа „где постаје црвена“, а затим се „после дугог заобилажења“ враћа у леву срчану комору. Своју теорију о крвотоку он је изнео у једној расправи о хришћанству (1553). Један примерак те своје расправе Серветус је пре објављивања послао Калвину који је био дубоко увређен јер ју је сматрао јеретичком. Серветус је морао да побегне из католичке Француске и потражи азил у реформистичкој Швајцарској. Али, ту га је Калвин предао инквизицији и Серветус је био спаљен у Женеви заједно са свим примерцима његове књиге који су могли бити нађени.

Мало је вероватно да је Серветусова теорија о кружењу крви могла да постане опште позната. Али, савременике и следбенике Везалијусове све више су занимали срце и крв. У својим теоријама најдаље је отишао Цезалпинус који је уствари први и почео да говори о „циркулацији крви“. Њихови радови, без обзира на неке нетачности и заблуде, утрли су пут Харвеју и његовој револуционарној теорији: да крв кружи по телу, а да срце има улогу пумпе.

У »ОКВИРУ ЗАБАВЕ«

Одавно је почела историја електрицитета. Неки сматрају да је то било још пре 2.500 година и то „у оквиру игара и забаве". Када је славни филозоф Талес из Милета (625 — 548 пре н.е.), како се прича, протрљао штапић од ћилибара о неку сукнену тканину и почео да скупља ситне хартијице, ниједан Грк, који је то посматрао није ни сањао шта се крије иза те силе и да ће та „игра и забава" доцније постати, у другом облику, једна од главних наука којом ће се човек бавити.

То је било право чудо. Сам Талес мислио је да ћилибар има „душу", јер привлачи и одбија предмете. Талес је био један од седам грчких мудраца. Бавио се филозофијом, математиком, астрономијом и природним наукама. Он је тврдио: „Све је вода". По њему, она је основна материја која изграђује „све живо и неживо" у овом свету. Она је основни елемент од кога су сви други изграђени. За њега је написано да је пронашао магнет и нека геометриска правила, да је одредио висину пирамида, да је претсказао помрачење Сунца, а приписује му се и изрека „Познај самога себе". Његово главно дело је Космогонија.

Ћилибар је иначе фосилна смола неких четинара. Одувек је био важан трговачки артикал. Стари народи су се радо китили украсима начињеним од њега. Феничани су предузимали дуге и опасне пловидбе у далеке крајеве Северне Европе да га пронађу. Најстарија писана реч о ћилибару налази се у Хомеровој Одисеји. Помиње га и чувени грчки историчар Херодот (око 484 — 425 пре наше ере). Грци га називају електрон, одакле и потиче реч електрицитет.

КО ЈЕ ПРВИ...

Градови Келн и Мајнц дуго времена сматрани су колевком рајнског карневала. Међутим, грађани Екс-ла-Шапела труде се да докажу да су први карневали приређени код њих.

Они тврде да се у њиховом крају карневал помиње још 1113 године. То доказују на основу једног документа који се чува у краљевској библиотеци у Бриселу. Написао га је старешина опатије Сен Трон, у Белгији. Он је у њему изразио свој „свети гнев" што је један „луди брод", врста карневалских кола, прешао област Екс-ла-Шапела. Свуда је приман кроз игре и песме народа.

У документу се даље говори да је неки сељак из Корнелминистера, у близини Екс-ла Шапела, начинио ову „сатанску справу" да би „унизио неподношљиву гордост" сукнара из овога града. Сви сукнари били су приморани да се упрегну у брод, постављен на једна кола, и да га вуку до свог града — Мастрихта. „Свуда, наставља старешина, мноштво жена било је привучено буком и, сасвим без стида, мешале су се с гомилом и играле око кола".

У току следећих векова ретко се помињу карневали. Према архиви Екс-ла-Шапела из 14 века, радници различитих занатских струка примали су поклоне за време карневала. Један чиновник у својим мемоарима из 1604 године жалио се што се претседник општине „био тако напио вина уочи карневала" да због тога није могао да испуњава своје дужности.

Неки Јансен, слуга у општини Екс-ла-Шапел, наводи да се 1705 године један подофицир маскирао у медведа и спутан костимом удавио се у бари. Говорећи о карневалу из 1757 један хроничар пише: „У време карневала владала је општа помама: крици, трке, крканлук и пијанство".

У доба Наполеона разузданима у Француској није било лако. Ношење маски и костимирање било је забрањено као „забава неприлична за паметне људе". Доцније су биле потребне дозволе, а новац добијен од њих упућиван је у државну добротворну установу.

Пруски краљ Фридрих Виљем III издао је наредбу којом се људима дозвољава „прерушавање" у рајнским провинцијама и у великим градовима у којима овај обичај одавно постоји. Али, он не одобрава да се карневали одржавају у престоници, јер „он не може да одобри ову непристојну и неморалну светковину у једном универзитетском граду".

Касније све се уредило оснивањем карневалских друштава. Први карневалски дефиле организован у Екс-ла-Шапелу 1830 године био је чак забележен у дневнику „Берлинер Штатсцајтунг".

„Овог четвртка пиво ће потећи из фонтана на великом тргу Екс-ла-Шапела уместо воде. У исто време, принц карневала, чувар златног кључа града претседаваће јавном скупу на коме ће се певати популарне песме и изводити разне шале." — писало је другом приликом.

У двадесетом веку ниједан старешина опатије Сен Трона или неког другог манастира није морао више да се скандализира, јер је „помаму" веома успешно заменио дух, хумор и право народно весеље.

ДА ЈЕ ЕЛ ГРЕКО НОСИО НАОЧАРЕ...

Најупадљивија одлика слика шпанског сликара Ел Грека (1541-1614) јесте та да су личности — а и предмети — на његовим платнима необично уске и издужене. Због тога његови људи изгледају продуховљени и некако аскетски. Вероватно је, тако бар кажу историчари уметности, да је Ел Греко и желео да на својим платнима изрази и истакне ове особине. Међутим, у једном канадском медицинском часопису објављено је недавно једно сасвим прозаично објашњење ове његове сликарске одлике. Ел Грекову склоност према издуженим телима и лицима један очни лекар објашњава тиме што је велики сликар патио од астигматизма. Наиме, због ове очне мане, која се јавља услед абнормалности сочива или рожњаче, Ел Греко је свет око себе видео у издуженом облику и таквог га је на својим сликама и претставио. Поред тога, тврди овај лекар, Ел Греко је патио и од искошења рожњаче, што је такође оставило трага на његовим сликама: његове личности су обично збијене у доњу десну ивицу слике, тако да човек има утисак да ће „испасти из рама".

Као пример лекар наводи портрет кардинала Нина де Гуеваре. Ако се ова слика фотографише кроз астигматично сочиво од минус 10 диоптера при нагибу од 15 степени, фотографија ће показати нормалне пропорције људског тела, а привидан недостатак равнотеже портретисаног кардинала сасвим ће ишчезнути. Значи, закључује лекар, да је Ел Греко имао одговарајуће наочари његове личности не би изгледале као аскете и биле би „стабилне". Једна слика Ханса Холбајна млађег, фотографисана на исти начин, даје основ за претпоставку да је и овај сликар патио од астигматизма.

Сезан је био кратковид. Због овог недостатка контуре изгледају расплинуте, а вредност боја се на известан начин мења — обе ове особине могу се запазити на већини Сезанових аутопортрета. Реноар је имао обичај, да би његове слике деловале типично импресионистички, да се при раду толико измакне, да му платно више није било у домету пуне оштрине вида: на тај начин је имитирао гледање кратковидих.

Било је чак и сликара слепих за боје. Да би некако „изравнали" овај недостатак, они су обично сликали ублаженим бојама, што је њиховим сликама давало известан меланхоличан тон. Такав је, например, случај са америчким сликаром Џемсом Уилстером.

На каснијим делима многих сликара може се приметити да претежно употребљавају црвену боју. То није никаква промена склоности према одређеним бојама, већ последица навлачења старачке мрене: замућена очна сочива од свих боја најбоље пропуштају црвену. Као пример за ово канадски лекар наводи позне радове Монеа и енглеског сликара Тернера.

Природно је да се о утицају неке очне мане на начин сликања и избор боја може говорити само код сликара „натуралиста". Па и онда је тешко рећи да ли су отступања од конвенционалног искључиво последица поремећеног вида, јер око уметника, чак и потпуно нормално, другачије види од ока обичног човека.

ТОМАХАВК

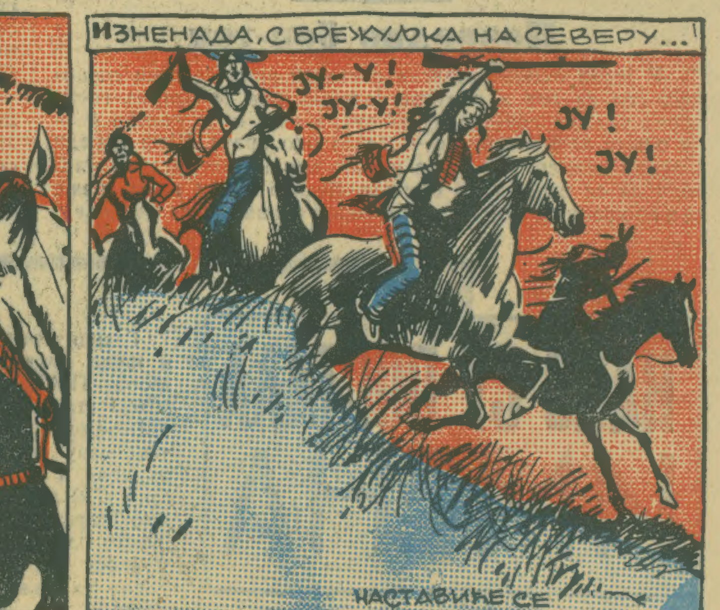

ЈАЧИ ОД СВИХ ЗВЕРИ ТИГАР СЕ ПЛАШИ САМО ЏИНОВСКИХ ЗМИЈА И МАЛИХ ИНДИСКИХ ДИВЉИХ ПАСА. — ХИМАЛАЈСКИ БЕЛИ ТИГАР И ТИГАР КОЈИ ЛОВИ РИБУ, ПЛИВА И РОНИ. — ТИГАР ЈЕ НЕ САМО НЕМИЛОСРДАН ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА ВЕЋ ПРОЖДИРЕ И СОПСТВЕНУ ДЕЦУ. — СА ГОВЕДОМ У ЧЕЉУСТИ ЗВЕР МОЖЕ ДА ПРЕВАЛИ ЦЕО КИЛОМЕТАР.

КАКО СЕ ЛОВИ НАЈОПАСНИЈА ЗВЕР У ПРИРОДИ

ГОСПОДИН ТИГАР

Док азиски урођеници лава називају царем животиња, тигра само са страхопоштовањем помињу и то уз титулу „господин тигар“ или, у Вијетнаму, „тигар бог“.

То није чудо, јер је тигар најјача и најкрволочнија звер у природи. Једино се с њим могу мерити, и то само по снази, најкрупнији медведи. Највећи од свих је манџурски тигар који живи у хладним пределима и покривен је дебелим крзном. Од тигрова који живе у суптропским крајевима на прво место долази краљевски бенгалски тигар с којим се по крволочности може мерити само црни пантер са Јаве.

Тигрови јужноанамских висија и тонкиншких планина су нешто крупнији и имају тамније пруге од оних из Коншиншине и Камбоџе. Малајски тигрови су још мањи растом од ових. Најнеобичнији су они који живе у поплављеним прашумама Ка-Мау и Бариа у Коншиншини. Мањи су растом, изванредно храбри и агресивни, мрко-зелене боје, одлични су пливачи и рониоци и готово се искључиво хране рибом. Исто тако необични су и хималајски снежни тигрови чије је крзно бело као снег ишарано једва видљивим пругама боје беле кафе.

Тигар је најбоље „наоружана“ звер. Нокти на његовим канџама су дуги пет сантиметара и оштри као бодежи, а очњаци каткад достижу величину палца. Зато лако хватају и дивље свиње, а понекад и убијеног вола носе у чељустима чак и читав километар. Имају слаб њух, али виде 16 пута боље од човека! Тигар не преза да се ухвати у коштац и са слоном тешким четири тоне, али зато страхује од челичног загрљаја џиновских прашумских змија, и, што многима може изгледати чудно, од малог индиског пса дола. У чопорима од по неколико десетина ови пси, блиски рођаци курјака, крстаре шумама и тада имају храбрости да нападну тигра па чак и оријашког слона које за кратко време рашчерече.

Храбрости и безумљу тигра некипут нема границе. Пре двадесетак година један тигар је ушетао у срце Сајгона, изазвао панику у граду и убијен је тек у парку генералног гувернера. За разлику од пантера који воли свеже месо тигар га радо једе тек када се уквари или уцрвља.

Тигрица је добра мајка и највише има муке да своје потомство заштити од — оца, јер кад је гладан он поједе рођену децу према којој не гаји никаква родитељска осећања.

Веома крволочан, тигар није прождрљив. Два пута дневно поједе по пет до шест килограма меса и ако улови каквог срндаћа од 200 килограма части се њиме по неколико дана.

Лов на тигрове у организованим хајкама са слоновима данас се више не исплати. Пошто дан проводе скривени у густом хладу шуме тигрови се најчешће лове ноћу када излазе у потрагу за пленом. Обично им се намести мамац — каква убијена срна или овца, а из заклона вреба. Када звер наиђе ловац је осветли снопом светлости батериске лампе. Заслепљена животиња застане за две до три секунде и тада ваља окинути и погодити непријатеља. Чим се прене од изненађења тигар се једним скоком хитне чак и до 15 метара далеко и ишчезне у шуми. Храбрији ловци ако су још добро наоружани, крећу му у сусрет. Светлосним снопом они шарају по лишћу и дрвећу све док не угледају црвенкасто-светле тигрове очи. Тада треба опалити, јер тигар не чека. Добар ловац разликује у ноћи тигрове очи од пантерових које се цакле плавичасто-зеленкасто као и очи јелена.

Доста осетљив на погодак специјалне ловачке пушке он лако подлегне рани чак и ако није погођен у витални центар. Али тешко ловцу који није употребио подесну пушку или је само окрзнуо звер! Тада је потребно што пре умаћи а никако — следити крвав траг.

Један сувише самоуверен европски ловац у Бенгалу је пре неколико година пушком тешко ранио тигра који се једва одвукао у оближње шипражје. Жељан да се подичи трофејом ловац је пошао за трагом иако га је његов пратилац-урођеник преклињао да то не чини. Не обраћајући пажњу на опомену ловац је бацио камен у честар, али се у истом тренутку тигар као избачен праћком из мрака хитнуо у ваздух. Ловац је пао смртно рањен ударцем шапе.

Повредио бон-тон

У један отмени париски ресторан ушао је неки господин, сео за сто и поручио јело. Келнер је испред госта поред тањира спустио и салвету, а овај ју је развио и — на опште запрепашћење — везао око врата. Шеф нареди главном келнеру да госта учтиво али недвосмислено упозори да се огрешио о бон-тон. Келнер приђе госту, наже се и прошапута: „Жели ли господин шишање или бријање?“

ПРЕВАРЕНА ПРАВДА

Када је шпански морепловац Мендања 1568 године открио Соломонска Острва, дао им је то име мислећи да скривају неизмерна богатства. Ако се у томе преварио може му се и опростити — на тим острвима живе и понеки домороци, „соломончићи“ бар по мудрости, ако не по злату. О томе сведочи прича једног британског колонијалног службеника, који је био тамо на дужности пред Други светски рат.

Соломонска Острва налазе се у западном делу Тихог Океана, источно од Нове Гвинеје. Највише се о њима говорило и писало 1942 године када је једно из групе Гвадалканал, стекло тужну славу па крвавим биткама између Американаца и Јапанаца. Дотле су то били сасвим мирни, изванредно лепи предели, насељени прилично заосталим домороцима.

Једног дана тај колонијални службеник Британске Империје, Хортон, пође у редовни обилазак острвља. Са Малаита, преко канала Марамасике пређе на острво Јужна Малаита. Иако беспутно, насељено мањим племенима често међусобно завађеним, оно му је било драго због изванредно лепе природе. Као и обично, Хортон је имао да изврши инспекцију; да чује од поглавица има ли каквих спорова и да их реши, ако то нису могли сами домороци.

Опасност по мир

Једини тежи случај био је оптужба против неког младића који је покушао да отме девојку из суседног села. Због овога је цена девојке смањена, јер на том острву према древном обичају момци за девојку плаћају њеној породици уговорени износ. Против младића није било довољно доказа, али су девојчини родитељи били упорни у захтеву отштете и казне. Оставити тај случај нерешен, значило је довести у опасност мир на малом острву Јужна Малаита. Две завађене породице из два суседна села могле су започети борбу до међусобног истребљења.

Докази против младића нису били сасвим убедљиви, иако је Хортон стекао утисак да је он заиста покушао да изврши отмицу. Требало је да га ослободи, али за то није хтео ни да чује девојчин отац. Онда је почело отезање: младић је задржан у једној колиби, тобоже ради испитивања, под надзором два полицајца из Хортонове пратње. „Затвор“ је трајао све док је трајала и инспекција на острву, а кад је Хортон отишао, отишли су и родитељи несуђене младе, заморени чекањем. Вратили су се у своје село, уверени да је „кривац“ заиста затворен. Међутим, младић је пуштен, али се претпостављало да је „ствар легла“.

Ако докаже невиност

Три месеца касније Хортон је опет стигао на острво Јужна Малаита у село „младића-отмичара“. У разговору са поглавицом Каисулеом сазнао је за крај оног тешког „случаја“.

— Кад сте ви отишли одавде, — рекао је поглавица устежући се, дошао ми је девојчин отац и рекао да није задовољан вашом одлуком, јер је кривац на слободи. Запретио је да ће га убити ако нешто не предузмем. Покушао сам да га заплашим казном, али он није попуштао. Ја међутим, нисам имао времена да ступим у везу с вама, јер сам се бојао да ће почети крвопролиће.

— Па шта се онда догодило?

— Немојте се љутити... Постојао је само један начин да спречим међусобно убијање — да применим наше древне обичаје.

Објаснио је да на острву постоји једна велика бара, мочвара, обрасла густим растињем, коју је тешко открити. У бари живи много крокодила посвећених домородачким божанствима. „Светилиште“-бару чува само стари врач Фаатамбу. Оно од давнина служи за решавање спорова међу становништвом: окривљени, против кога не постоји довољно доказа, доказаће своју невиност, ако преплива ту бару. Изиће ли на другу обалу неозлеђен доказао је да није крив!

— Младић се у почетку опирао, — наставио је поглавица — а затим је пристао. Саопштио сам обема породицама да ће, ако окривљени „докаже да је невин“, девојчини родитељи морати да плате младићевим отштету због клевете. У противном, девојка ће добити одређен износ. Онда сам одредио дан тог „божјег суда“ и рекао врачу Фаатамбуу да све припреми... Обе стране прихватиле су услове.

Одређеног дана сви заинтересовани и још много радозналих окупили су се око баре. Кад је врач наредио окривљеном да се свуче и заплива овај га је послушао, иако се јасно видело да је веома уплашен. Полако је загазио у воду и онда свом снагом запливао према супротној обали. Све су очи биле упрте у њега...

Крокодили се нису готово ни померили и када га је Фаатамбу довео пред окупљене домороце и прегледао му читаво тело, утврдио је да младић није нигде ни огребан. Дакле, невин је!

Вода која открива истину

Девојчина породица, наравно нерадо, платила је момку уговорену суму и тиме је спор овог пута заиста био решен.

Хортона је читав случај лично заинтересовао и он је тајно повео „истрагу“. Истину је сазнао од врача Фаатамбуа, пошто му је обећао да о томе неће никоме говорити.

Младић је знао да на „божји суд“ мора пристати и заиста се уплашио, јер је био крив. Отишао је врачу и све му испричао, молећи га за помоћ. Фаатамбу се у почетку опирао, тврдећи да не може да утиче на „божанство“, али кад му је младић понудио велику награду, обећао је да ће учинити „што може“.

Кад је примио новац, врач се „обратио“ боговима и затим саопштио младићу да су они спремни да му помогну, ако им принесе на жртву — једно крдо свиња.

Узору оног дана када је требало да преплива бару, он је с врачем поклао свиње и њима нахранио крокодиле. Сити и троми они су мирно дремали док је он пливао по води „која открива истину“.

КАКО СУ ПОСТАЛА ИМЕНА

СТО

Главни град истоименог вилајета Турске и њена лука у југоисточном крају Црног Мора ТРАПЕЗУНД (ТРАБЗОН) има око 50.000 становника. Центар је пољопривредног рејона. Има дуванску, прехранбену и текстилну фабрику. У близини су рудници цинкове и бакарне руде. Град су основали Грци 750 година пре наше ере, и дали му име Trapeza што на грчком значи сто (астал) Јужно од града су планине, које се спајају у једну хоризонталну линију која, посматрана из даљине, оставља утисак огромног стола.

НАСЕЉЕ

Друга држава на свету по величини територије КАНАДА (око 10 милиона квадратних километара и 17,5 милиона становника), добила је своје садашње име грешком. Европљани, који су открили ову земљу, сматрали су да индијанска реч Kanata, што значи насеље и село, претставља име земље између Атлантика, Пацифика и Северног Леденог Мора па су је тако и назвали.

Канада је индустриско-аграрна држава. Велики је извозник жита, меса, рибе, дрвета, хартије, обојених метала (нарочито алуминијума и цинка), аутомобила итд.

МЕТУЗАЛЕМИ

Енглески часопис „Женско огледало“ објавио је у свом броју од 1 јануара ове године, да је неки човек по имену Томас Карн умро 1588 године у више него дубокој старости: у 207-ој години живота, што је својевремено наводно потврдила лондонска црквена општина Леонардс.

*

Од свих жена у Енглеској најдубљу старост доживела је Мери Јетс која је, 1776, умрла у 127-ој години у Лизард Комону. Трећи пут се удала кад је имала 92 године.

*

Лујза Транско, јужноамеричка Црнкиња, живела је 175 година, и умрла 1776.

*

Мађар Сетраш Цартен (у документима се помиње и као Петраш Цартен) живео је 185, а можда и 187 година. Рођен је 1537, а још је био у животу 1722 године.

*

Данац Кристијан Јакобсон Дракенберг умро је 9 октобра 1772, у метузалемској старости од 145 година и 335 дана. Родио се 8 новембра 1626 године.

*

Шпанска кућна помоћница Марија Хозефа Нието Сантос умрла је у Мадриду 21 децембра 1906 године. Рођена је 7 октобра 1781, што значи да је живела 125 година и 75 дана.

*

Марсивал Пина Кверекаро умро је као 149-огодишњак 1953 године у Мексику.

*

Хенри Ценкинс из Емпертона на Свејлу живео је 169 година, а његов суграђанин Томас Пар 152. Пар је умро 1636 године.

*

Сто и тринаест година живео је канадски обућар Пјер Жубер: рођен је 15 јула 1701 године у Чарлсбургу, а умро је 16 новембра 1814 у Квибеку.

*

Катарина Планкет, најстарија ћерка Томаса Планкета из Килсарана, у Ирској, живела је 111 година и 328 дана.

*

У Сент Асафу, у Велсу, умрла је 20 новембра 1848 године Изабела Шепард која је рођена 5 августа 1833 у Лондону, те је према томе живевела 115 година. Њен брат живео је „свега“ 102 године.

*

Подаци о свим „метузалемима“ узети су из докумената и записа који се налазе у библиотеци Британског музеја.

(Слике: Ст. Војовића)

И САД...

Народна радиност, веома разноврсна гаји се и сад у многим селима и неким мањим местима. У Македонији жене и девојке ткају ланено платно са памучном потком. Обично ујесен или с пролећа жене у дворишту снују предиво на вратилу, а после приступају ткању.

КАО ЈАЈЕ ЈАЈЕТУ...

Колико су чести ђаци близанци, толико су ретки учитељи близанци, бар они који у истој школи предају. Такав изванредан случај ипак постоји у школи Св. Јоханеса у Амстердаму, где се две близнакиње четрдесет година непрекидно налазе на дужности. Старе су 58 година, а личе једна на другу као јаје јајету, истог су карактера и примењују исте педагошке методе. Тешко је распознати их па су им чак и иницијали исти — А. Ј. М.

ОД СТАРИНА

У селу Дубљу, удаљеном пет километара од Врњачке Бање, има око сто кућа. Доскора су сви мушкарци живели од каменорезачког заната — правили су млинско камење. Од старина они су и ковачи, па свој алат сами праве и оштре, али сада се њиме мање баве, јер су многи нашли друга занимања.

ЈАСНО ЈЕ...

После једне посете болници, француски фудбалски првак 1958, Жист Фонтен испричао је својим друговима из ФК Ремса ову истиниту причу:

— У ходнику породилишта чекали су отац и његових десет синова. У разговору с оцем једна болничарка рече да се не чуди његовом узбуђењу али јој је несхватљиво нестрпљење деце. Отац јој на то одговори да се он и не узбуђује толико, али ће деца тек дићи галаму ако на свет дође девојчица уместо левог крила које још недостаје фудбалском тиму породице.

ГРАД ЈЕ УНИШТЕН ПРЕД РУЧАК

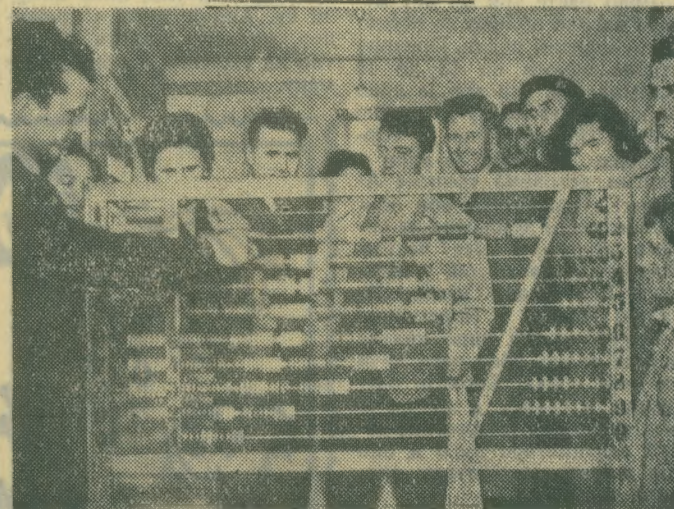
Пиратски град Порт Ројал на Јамајци био је 7 јуна 1692 године потпуно уништен земљотресом. Од њега није чак остало ни трага, јер је порушени град прогутало море. Недавно су научници утврдили тачно време несреће: град је уништен у 11 часова и 43 минута. Ово им је пошло за руком захваљујући једном часовнику који је нађен на дну мора, мада на њему више није било мале казаљке. Већина људи из ПортРојала носили су часовнике израђене 1686 године чији бројчаници нису били заштићени стаклом, тако да су им се казаљке распале од рђе. Тачно време несреће утврђено је на основу рендгенског снимка кречњачке наслаге која се образовала на једном елегантном часовнику. Наиме, на специјалном снимку видело се да је часовник престао да ради тачно у 11 часова и 43 минута.

Али, научници се нису задовољили само овим немим сведочанством часовника без казаљке. Гњурци су с дна мора изнели један лонац у коме су се налазили остаци костију неког јела припремљеног од меса. Море је прогутало породицу можда баш у тренутку кад се спремала да седне за сто: у сваком случају пре него што је успела да поједе спремљено јело.

Порт Ројал сматран је у своје време за један од највеселијих и најразузданијих градова на свету. О томе сведоче и безбројне боце које гњурци налазе у рушевинама потонулог града.

„Закон вечито кружи“

Џека Конера полиција је у Флориди ухватила на делу — устрелио је јелена без ловачке дозволе. Судија није хтео строго да га казни. Оставио му је да бира: или два месеца затвора или да за убијеног јелена приложи четири жива младунца. Избор је био лак, бар на изглед. Али, кад се налазио у заседи у шуми, опет га је затекла полиција — по други пут без дозволе. Зашто није набавио дозволу, питао га је исти судија. „Покушао сам, одговорио је Конер, али постоји закон према коме не може добити дозволу онај против кога се већ води судски поступак због бесправног лова“. Тресући главом судија рече: „Закон вечито кружи — зато два месеца затвора“.

НОВЕ РАЧУНАЉКЕ

Вукашин Вилимановић, учитељ у пензији, из Рудног код Ушћа, и Милан Панић, учитељ у Новом Селу код Врњачке Бање, израдили су нове типове рачунаљки за основне школе и патентирали их. Ове две рачунаљке разликују се по систему, али корисно служе за све четири рачунске радње и то са хиљадама.

ЧОБАНСКА ИГРАЧКА

У Црној Гори очувана је старинска чобанска играчка звана „вртешка“. На дубоко закопан али не много висок вертикални стуб насади се обла греда пробушена на средини, па се окреће лево и десно или у круг. Два детета седну на крајеве, а два окрећу греду стојећи у средини, док се не добије јачи замах.

КОКОШКА ПРОНАЛАЗАЧ ВИТАМИНА

Постоји легенда да су гуске спасле Рим тиме што су својим гакањем упозориле градску стражу на приближавање непријатеља. Да ли је стварно тако било или је то само историска анегдота, нико не би могао рећи. Али, ево истините приче о томе како су кокошке помогле да се човечанство спасе многих озбиљних и опасних болести.

Године 1893, млади холандски лекар Ејкман настанио се на острву Јави где је пустошила страшна болест бери-бери. Она је косила људе у Кини, Јапану и многим земљама Јужне Америке и Африке — свуда где су се становници претежно хранили пиринчем. Ејкман је испробао многе лекове у борби против ове болести, али без резултата. Сасвим неочекивано помогле су му... кокошке.

Једном, пролазећи поред кокошарника, приметио је да су се код кокошију појавили сви знаци опаке болести. Посматрајући неколико дана пернате „болеснице“, Ејкман је открио узрок њихове болести. Наиме, показало се да су се кокошке храниле остацима болничких обеда, који су спремани од белог ољуштеног пиринча. Опити су показали да је довољно додати пиринчу мало љушчица од пиринчаних зрна, па да болест брзо ишчезне.

Шта се то налази у љушчицама пиринча? Одговор на ово питање дао је пољски научник Функ. Године 1912, он је из пиринчаних опни издвојио лековиту материју која је добила име витамин — материја живота.

Касније су научници прегли да траже материју која би помогла у борби против цинге и нашли су је у свежем купусу, рибизли, лимуну итд. То је већ био други витамин. Помоћу витамина била је побеђена пелагра — болест која се јављала у земљама где су се људи хранили само кукурузом.

Тако су били откривени витамини, којих је данас познато више од двадесет.

БИОСКОП ПОД ЗЕМЉОМ

У Берхтесгадену у рудницима соли саграђен је биоскоп, на читавих 100 метара испод тла. Биоскоп је подигнут баш ту да би посетиоци документовано видели различите начине вађења камене соли. Објашњења се дају на француском и енглеском језику.

ОТАЦ РЕКА

По санскритској речи Синдх — отац река (али и онај који наводњава), добила је име река ИНД. Дугачка је око 3.200 километара. Извире на висини од 5.000 метара а утиче у Арапско Море преко делте са површином од 8.000 квадратних километара. Воде Инда користе се за наводњавање. Због великих промена у водостају пловидба Индом је веома тешка.

ЗАЛИВ КОЈИ СЕ ДИМИ

Главни град републике Исланда РЕЈКЈАВИК лежи на југозападној обали острва у заливу Факсафлоуи. Има преко 65.000 становника, универзитет, друге школе, музеј локалних старина и библиотеку. Поред тога он је и индустриски центар Исланда. Име је добио по исландским речима reykia — димити се и vic — залив, дакле, „Залив који се дими“. У близини града налазе се многобројни врели извори.

ОПАСНО ДРВО

Једно од најопаснијих" врста дрвећа познатих човеку расте у Евerглејдс Националном парку, подигнутом на месту где Флорида избија на Мексички Залив. Ботаничари су га означили као hippomane mancinella. Наизглед привлачан, плод овог дрвећа у облику дивље јабуке претставља смртоносан отров, а његов сок је у стању да ослепи човека.

Доктор Вернер Лаутер, хемичар фармације са Флоридског универзитета, није поверовао у оно што је чуо о овом дрвету, па је организовао експедицију да би на лицу места проверио истинитост прича.

У Евerглејдском парку дознао је истину о дрвету, али

уз пуно незгода. Категорички је изразио сумњу да капи росе или кише с лишћа оваквог дрвета могу бити отровне, и да додир с његовим соком може проузроковати болне пликове на кожи. Посумњао је и у приче да су Индијанци врхове својих стрела замакали у смртоносан екстракт коре овог дрвета и одлучио да започне са темељитим испитивањем у намери да оповргне ненаучно веровање и све лажне приче.

Међутим, манчинела је, како ово дрво обично називају, показала своју моћ пре него што је доктор Лаутер напустио Евerглејдски парк — једна кап с гране пала је на научниково уво и моментално су се појавили пликови.

Док је разгледао плод држећи га у руци, мало сока је прошло кроз тканину рукавице и инфекција је одједном наступила. Десна рука му је отекла и одузела се и за неколико дана била прекривена болним чиревима.

Доктори Е[illegible]унд Вест и Лилиен Арнолд, миколози на Флоридском универзитету, кажу да је манчинела најотровније дрво на северноамеричком континенту, ако не и у целом свету.

Дрво расте три до пет метара високо обично на песковитој морској обали. Пречник стабла износи од 13 до 15 сантиметара, али ако је дрво бујније и стабло му је знатно дебље. Из породице је euphorbiace и може се наћи у многим деловима тропске Америке, укључујући обе обале панамског земљоуза на којима формира густ честар. Манчинела расте још у Мексику, Венецуели, Гијани, Западној Индији и Порторику.

Круну дрвета чине кратке дебеле гране, због чега личи на неку воћку. Кора је бледомрка и глатка, а лишће је елиптично или јајасто око седам сантиметара дуго и око три широко, са оштрим зупцима унаоколо.

Цветови на дугачким петељкама су мали, подвојених полова и наизглед безазлени. Неколико женских цветова налази се испод саме основе цвасти док мушки цветови расту скупно у горњем делу. Плод има неправилну коштицу у којој се налази неколико ћелија са семенкама.

Бело и браон дрво манчинеле је изврсна грађа за намештај. Пре него што засеку стабло секиром, дрвосече наложе ватру око њега да би му се стврднуо сок и умањило отровно дејство. Столари при раду заштићују лице специјалним маскама од отровне прашине и испаравања дрвета.

Изгледа да су поједине животиње, нарочито козе, имуне према отровном соку манчинеле. Међутим, коњи су веома осетљиви на њега. Британски лекар Ричард Лион, описао је 1673 године у књизи о флори и фауни Барбадоских Острва борбу два коња у близини једног дрвета манчинеле. Док су скакали и ритали се озледили су кору дрвета. Сок, који је шикнуо из дрвета, ослепео је оба коња. Убрзо затим опала им је са главе сва длака, а после се и кожа огулила.

Доцније је неки лондонски научник писао „да спавање под дрветом манчинеле проузрокује смрт“. Цела шума овог дрвећа на обали Мартиника спаљена је да би се становништво заштитило од подмуклог непријатеља.

Када су бели људи почели да насељавају Флориду Индијанци су им се одупирали не само луком и стрелом, копљима и секирама, већ и помоћу дрвета манчинеле. Мале гране су бацане у изворе питке воде и у појила око којих су се колонисти окупљали, а наизглед примамљиви плодови постављани су на видна места да би привукли пажњу. Готово сви људи који су пили ту воду или јели воће помрли су. Ако је неко и преживео, читавог живота је патио од ужасних болова у стомаку.

ДАНАС СМЕШНО

Почетком овог века аутомобилски шампион био је Бодри де Сони. Поред осталог, он је 1897 године, написао и један напис у коме даје податак за нас данас сасвим несхватљив и смешан: „Булоњска шума је право састајалиште аутомобила. Понекад се за једно пре подне виде и свих седам“.

ИСТОВРЕМЕНО

Захваљујући новом доку у Хамбуршкој луци, дугом 328 метара, отсад ће бити могућно истовремено истоварање 116 бродова. Трговачка лука сад располаже са 63 складишта која заузимају површину од 537.121 квадратног метра. Хамбуршка лука може да прими у исто време више од 300 прекоокеанских бродова.

Мале занимљивости

Хеликоптерске станице у центру Москве биће ускоро направљене а после тога ће се увести и градски саобраћај — хеликоптерима.

☆

Бука и ултразвуци делују на кожу и преко ње могу да изазову поремећаје у целом организму човека.

☆

Балон као прави облакодер од 40 спратова направљен је у Америци и биће пуштен у стратосферу. Са њега ће моћи да се добију извештаји о космичким зрацима који бомбардују нашу земљу.

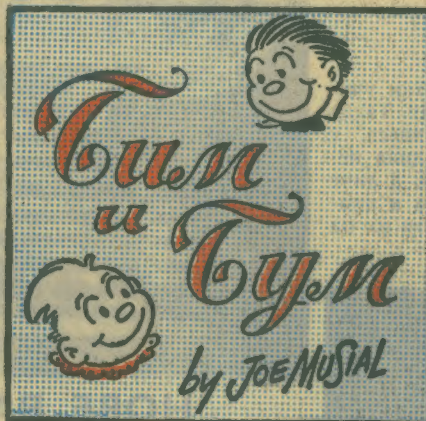

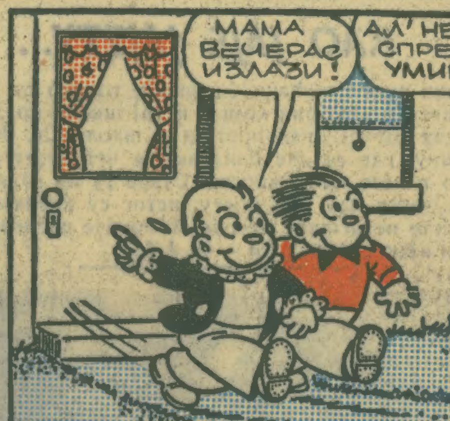
ШУМА У СОБИ

Вековима се у Јапану негује вештина гајења патуљастих биљака — дрвећа и жбуња. Све декоративне биљке, захваљујући нарочитој нези, добијају умањени облик великих и старих дрвета. Због тога се у једној соби може гајити читава „мала шума“.

МИШАР И БЕРЕТКЕ

На улицама Хановера недавно је неколико пролазника остало без беретке. Један мишар, долетео ко зна с које стране, окомио се на пролазнике који су на главама носили беретке: само у једној улици, за непун час, ова птица-грабљивица отела је двојици шетача капе с главе. Своје разбојничке „нападе“ на беретке птица је поновила и следећих дана.

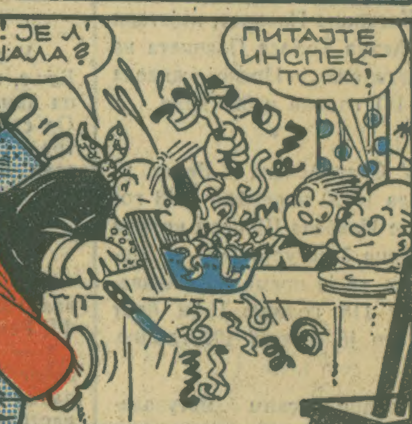

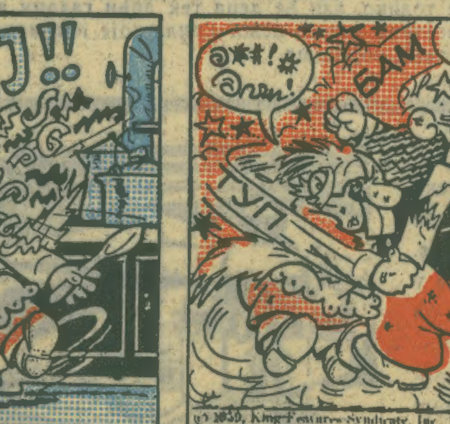

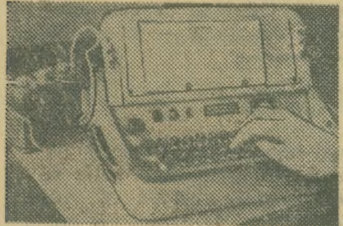

ПИСАЋА МАШИНА шаље Морзеове знаке

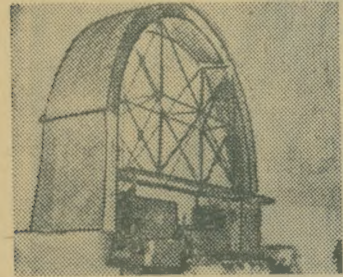
Пошиљалац поруке са ове писаће машине не мора да

зна Морзеову азбуку. Може да на њој пише као обично а одговарајући знаци у тачкама и цртама се одмах бежично отпремају. Машину је изумео један норвешки радиооператер да би се монтирала на чамце за спасавање.

АВИОНСКЕ ПИСТЕ НА АРКТИКУ

Ова џиновска машина сабија снег да би начинила а-

вионску писту на Арктику. Свеже нападали снег усисава, а залеђени подиже и мрви а затим га на задњем делу поново избацује и сабија остављајући за собом, глатку, чврсто набијену писту.

КАДА ЋЕ БИТИ КРАЈ НАШЕГ СВЕТА?

Одговор на ово у суштини немогућно питање да ли су досад писци многобројних фантастичних романа. Али и научници, једини у овакве ствари донекле упућени, могу да нам одговоре на ово стародревно питање које је и један угледни француски лист поставио познатом америчком астрофизичару, професору Гринштајну.

Пошто је у своме одговору професор потсетио читаоце на оно шта се данас заиста зна и шта се мисли да се зна о животу и смрти разноврсних звезда, научник је изнео претпоставку о ширењу сунчевог пречника због чега ће се његова површина све више приближавати нашој планети.

„Земља постаје све топлија, каже Гринштајн, и то по десет степени за сваку милијарду година. После шест милијарди година загревање ће бити брже. Кроз сто милиона година вода океана почеће да ври. Вода и ваздух нестаће у космосу а температура земљине коре попеће се до хиљаду степени. Сунчева маса, која се повећала за 25 пута, претстављаће џиновску црвену лопту.“

Потом ће се сунце смањивати а упоредо с тим повећаваће се температура његове површине до 50.000 степени. Можда ће услед непознатих нуклеарних утицаја Сунце сагорети за свега неколико секунди, а можда ће постепено исцрпљивати своју енергију. Било како било, закључује професор Гринштајн, „онога тренутка кад исцрпе своје нуклеарно гориво Сунце ће отићи на небеско гробље. Што се тиче наше планете, она ће, ако у међувремену не дође до неког удеса, постојати у васиони као један велики, али обичан камен.“

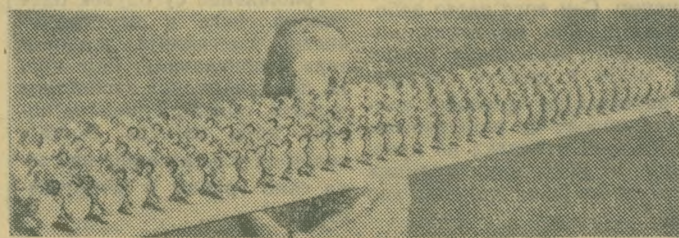
У сваком случају, пре но што дође до ширења Сунчеве масе, треба да протекне пет до шест милијарди година. „То је, закључује научник, сувише дуг период да би човек смео да се упушта у озбиљна проучавања судбине човечанства.“

ИЗ СВЕТА ПРОНАЛАЗКА

На овогодишњем пролећном сајму у Франкфурту међу новитетима, између осталог, налазила се четка за зубе „робот“ снабдевена електричним мотором и покретном четком. Затим регистарска каса са аутоматском алармном сиреном која заурла чим је дотакне невична рука, онда басен од пластичне материје, који није само једноставно постављен на земљу — као нека џиновска када — већ може да се укопа у земљу и снабде водом усисивачем који функционише испод ње. Зими може да служи уместо клизалишта. Приказана је и пластична кућица на точковима „најлакша на свету“ од свега 330 килограма која може да прими четири излетника.

На штанду музичких инструмената могле су се видети најмање оргуље са свега четири октаве и димензијама 75x20x15 сантиметара а тешке 13,5 килограма. Функционишу аутоматски чим се укопчају у радио апарат. Поред других ствари ту је и „летећи“ усисивач који нема ни точкова ни држача а помера се помоћу „ваздушног јастука“.

А да изгуби равнотежу...

Са изванредном лакоћом балансирајући, овај радник носи на рамену даску са 183 мала бокала. За ово су потребни челични нерви. Али у Дерути, у Италији, где је производња фине керамике главна индустриска грана то је уобичајени начин разношења.

ПУТНИЦИ ИЗ ДАЛЕКА...

У Зоолошком врту у Антверпену изложена је једна ретка збирка корала који су авионом прешли пут од 20 хиљада километара. Ови сићушни становници тропских мора сакупљени са дубине од 30 метара донесени су са обала Нове Каледоније у Јужном Пацифику. Када се на ове корале управи ултравиолетна светлост они постају сјајни провидни драгуљи.

КЊИЖНИ МОЉАЦ

Израз „архивски мољац“ како се често називају они који се укопају у какву архиву, боље би пристајао једном заиста књижном мољцу познатом под именом Anthremus museorum. Ларве овог мољца могу да оштете и униште читаве библиотеке, архиве, јер гризу хартију. Нападају ентомолошке и друге збирке. Тамо где се појаве претстављају праву напаст. Отуда су библиотекари и колекционари разних збирки принуђени да воде читаву борбу против ових мољаца.

ТЕЛЕВИЗИЈА НА РАКЕТИ

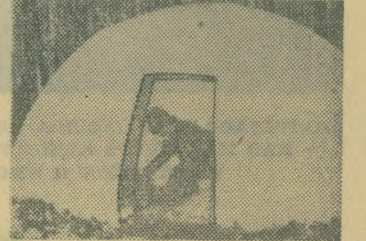
Помоћу телевизије са Земље може да се прати бачена ракета. У њеном репу се

налази комплетна телевизиска станица, која се одвоји кад се приближи циљу али преноси вест о експлозији и оштећењу — до пријемника.

Олакшање

Шатори од пластичне пене су новина. Двема помешаним хемикалијама се испрска надувана платнена купола, ко-

ја се од тога десет пута повећа и стврдне за један сат. Ова материја је лака и одличан је изолатор за људство и материјал. Врата се после подизања шатора усеку ножем.

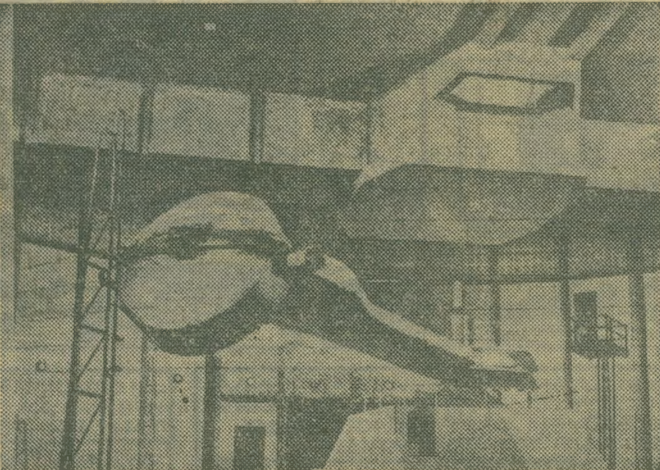

УСЛЕД УБРЗАЊА

ЦЕНТРИФУГА

ПРЕД СТАРТ У ВАСИОНУ

Да би се добила претстава о условима у којима ће се први васионски путници наћи направљени су многи експерименти. Испитују се разни утицаји на човечји организам како би се благовремено извршиле припреме и отклониле опасности по живот а тиме омогућило да човек заиста крене на тај пут. Није много тешко створити услове који владају на великим висинама — смањен притисак и ниске температуре, али испитивање утицаја убрзања као и стања при савлађивању земљине теже — претстављају тешкоћу.

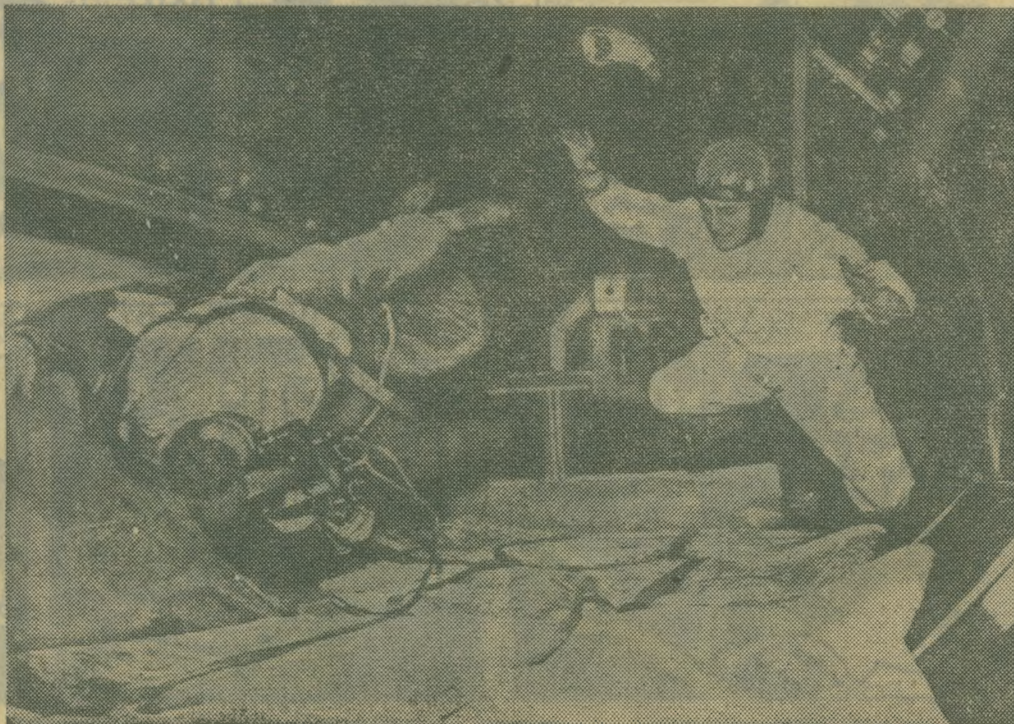
На слици је центрифуга помоћу које се испитује утицај великог убрзања на људски организам и то при самом полетању ракете.

На краку десет метара дугачком налази се комора у којој је човек. У једном моменту убрзања, човекова тежина достиже и хиљаду килограма а крв је веома густа.

Да би се овај експеримент што успешније пратио, поред осталог ту је и телевизор који је заједно са осталим инструментима смештен у просторији изнад центрифуге.

На низу снимака видимо промене на лицу човека настале услед убрзања: од нормалног изгледа у почетку, кроз грч и деформације па до момента када услед убрзања човек постаје много тежи и губи свест.

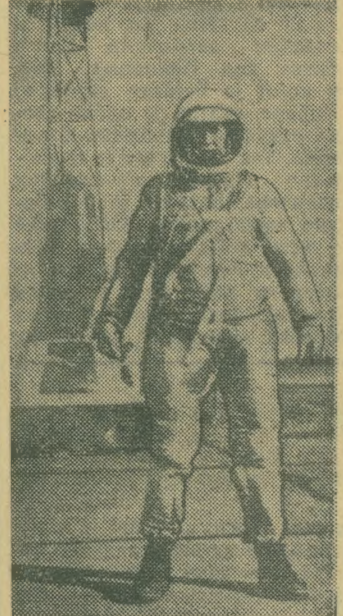
Поред повећања тежине услед убрзања на почетку пута, човек ће осетити и престанак дејства земљине теже. Све ствари тада имају исту тежину — нула килограма. Зна се да ће будући васионски путници бити изложени оваквим променама дуже времена у авиону који великом брзином пролеће кривину параболе. Авијатичар, његова рукавица и све што није везано — лебди.

ЛЕБДЕ

ПРВА СЕ ПРИЈАВИЛА...

Молим вас да се не жалите ако вам у лобањи забруји, — рекао је стручњак жени која се пријавила за лет у васиону. Имаћете да издржите разне тешке пробе и припреме како би се испи-

БЕТИ СКЕЛТОН

тале ваше способности за велики пут на неку другу планету. Ја лично сматрам да жене немају шта да траже по васиони.

Међутим, Бети Скелтон, већ познати пилот а по позиву пробни возач једне фабрике аутомобила, пристала је на све пробе, јер је жељна авантуре.

Прва њена проба била је у окретној кабини. Њено понашање показало је да нова ситуација на њу не делује негативно. Уосталом, таква отпорност није ни чудна, јер је Бети изабрана међу 2.000 кандидаткиња пријављених за лет у свемир.

Руски и амерички лекари-специјалисти за испитивање пилота за свемир мисле да жене долазе у обзир за овакве летове, јер у односу на своју телесну тежину имају више снаге и жилавости него људи. Већ из тих разлога, кажу они, било би теоретски оправдано послати прво жену у свемир.

Уосталом, још је неизвесна слава Бети Скелтон, јер ће проћи можда доста година док се појави могућност лета на другу планету с људском посадом. Дотле ће Бети Скелтон постати престара за један такав подухват. Вероватно ће се појавити и друге жене које ће исто као и Бети желети славу. Али, ма шта се догодило, првој изабраници Бети Скелтон остаће утеха да је била, ако не мис васионе број 1, онда мис број 7 и то поред седам изабраних пилота за лет на Месец.

„Увидевши нужду“

У окружију Крагујевачком налазила се бања Буковик (Буковичка Бања, сада позната као Аранђеловац). Њену киселу воду људи су радо пили. Долазили су прво из околине а затим и из даљих места, али нису имали где да отседну. Зато је попечителство внутрених дела „увидевши нужду“ одобрило да се 1846 године при извору „вопросне воде“ о трошку правитељственом „построи једно зданије“ са уредним квартирима. Али те године болесници се нису могли „ползовати“, јер је здание било доцкан „приуготовлено“.

Следеће године већ с пролећа је зато објављено „желећима киселу воду употребљавати“ да ће морати само за „спаваће хаљине“ да се побрину. Квартири су уређени а и у лепој и доброј „раани“ по умереним ценама „оскудицу трпети неће морати“.

И сада у бањи постоји зграда „старо здање“ названа тако вероватно према првом зданију. Доцније је сазидано и „ново здање“.

НОВО...

Нови синтетички каучук пустиће се ускоро у Немачкој у продају под именом „полибитадиен“. Ова врста каучука нарочито ће корисно послужити при производњи пнеуматика за камионе, јер је отпорнија и загрева се спорије.

ЗЛАТОГЛАВИ ОРАО (AQUILA CHRYSAËTUS) ЗАБАДА СВОЈЕ КАО МАЧ ОШТРЕ КАНЏЕ У СВОЈ ОМИЉЕНИ ПЛЕН: У ОСТАРЕЛОГ И ИЗНЕМОГЛОГ МРМОТА

Симбол СНАГЕ...

Године 1957 у аустриским Алпима, цело село је кренуло да спасе двогодишњу девојчицу коју је шчепао један орао са пољане на којој се играла. Три човека су успела да се попну на планину до орловог гнезда. Птице су прво покушале да их отерају ударцима крила, али пошто су се неустрашиви ловци и даље пели, оне су шчепале своје орлиће за врат и што су брже могле одлетеле на други, заштићени положај Девојчицу су људи нашли неповређену. Узевши је са собом, ловци су испод ње нашли три предмета: велику црвену мараму, шарену кутију за цигарете и парче гуме. Зашто су то орлови донели својим младунцима? Зашто су им донели двогодишњу живу лутку? На та питања немогућно је одговорити са поуздањем, али ево једног разлога, поред толиких других, због кога они имају рђав углед.

Баш њему и треба приписати заслугу што су грабљивице готово ишчезле у Европи а њихово тамањење наставља се и на другим континентима. У току Другог светског рата многи авиони британског ваздухопловства падали су услед судара са јастребима у јужној Бурми, тако да је само у току неколико дана уништено око 4.000 јастребових гнезда у којима се налазило по више јаја.

Иако су одувек биле дивље и крволочне, грабљивице су имале и свој „златни век". Сетимо се сокола, претеча паса у лову, који су били омиљени у Средњем веку, када су одгајани на малим и великим дворовима. После битке код Никопоља, 1396, у којој је Бајазит савладао Мађаре, султан је одбио сваки откуп за заробљене коњанике. Тек пошто му је поклоњено дванаест извежбаних соколова, Бајазит је ослободио заробљенике. Отприлике у исто доба, монголске велможе и персиски владари имали су људе који су знали да гаје једну врсту тамних орлова способних да стигну газеле и пантере у највећем трку и ухвате се с њима у коштац.

Али то златно доба, кад су извесне грабљивице биле на великој цени, одавно је прошло. Оне се углавном поштују још код неких заосталих народа, а једно урођеничко племе у Аустралији, Орлу, приписује им и само стварање света.

На грбу Сједињених Америчких Држава могу се видети глава, канџе и крила једне врсте белоглавог орла. Једног дана, пред америчку скупштину изнет је предлог да се орао уклони са грба, јер, казали су предлагачи, он као грабљивица тешко може да претставља земљу која се поноси својом демократијом. Сем тога, та крадљива и крволочна птица пореклом је из Европе. Међу онима који се с предлогом нису сложили био је и један посланик близак Белој кући, који је духовито рекао: „Ако нам је стало да у грбу имамо сасвим миролјубиву а притом америчку птицу, онда не видим да бисмо могли изабрати другу до — ћурана!"

Један од познатих орнитолога каже: „Нисмо у праву кад тврдимо да грабљивице систематски нападају нашу живину. Сем тога често заборављамо, или не знамо, колико оне уништавају отровне змије и штетне глодаре. У заосталијим тропским земљама орлови су најревноснији чистачи отпадака по путевима и нико нема толиких заслуга за јавну хигијену као они."

Међу птицама има око 200 врста грабљивица чији је живот одувек привлачио радозналост човека Није тачно познато када су се оне појавиле на великом дрвету развитка животињског света, али је њихова породица најстарија међу птицама. Од преисторије до данас оне су најмање измениле свој склоп. Копца сусрећемо на широком пространству од Норвешке до Рта Добре Наде, али има орлова који живе као велики усамљеници на Пиринејима и Карпатима.

Много је грабљивица потамањено, али има их које покушавају да се одрже сеобом. Тако су једно јутро осванули руски копци чак на обали Марне, у Француској.

У последње време постепено расте љубав према грабљивицама. Она је нарочито запажена међу омладином Совјетског Савеза и САД, где постоје клубови за њихову заштиту. „Сваки десети наш члан, каже претседник Америчког клуба соколара основаног 1948 године, има мање од 25 година." Управник Природњачког музеја у Москви, професор Митрев готово свакодневно добија писма младих људи који желе да се обуче у соколарству.

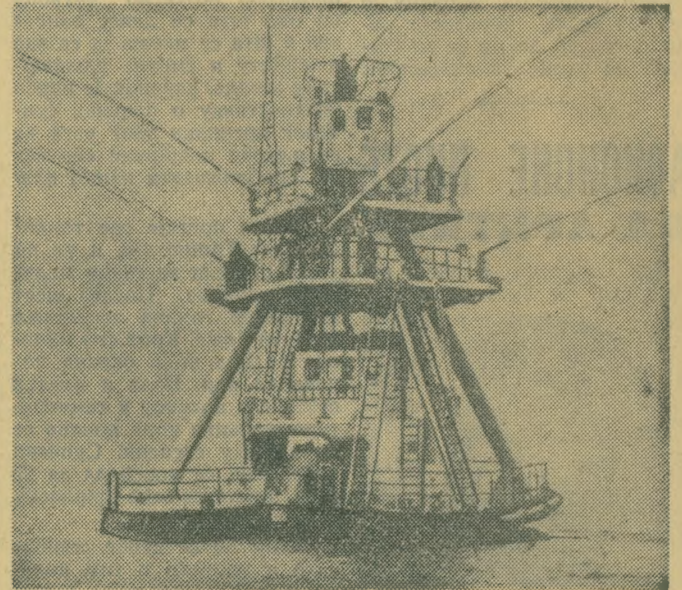
Грабљивице су одувек биле симбол снаге и неустрашивости. Елеганција њиховог тела и привлачност боје перја, поред њиховог загонетног живота, поново привлачи човека који, изгледа, постаје склон да у њима више не гледа само грабеж и штеточинство.

УЗАЛУД...

Браћа Силвен и Херман Кендл из кнежевине Лихтенштајн стално су се кошкали око тога који је од њих двојице бољи смучар. Најзад су одлучили да оцену донесе Зимска олимпијада 1960. Али узалуд су прешли пут од 15 хиљада километара до Скво Валија. Обојица су тамо постигли у длаку исто време, 2,29,4 и освојили — 49 место.

ЗА ГАШЕЊЕ...

„Господар ватре" зове се овај новосаграђени брод на два понтона са 12 метара високо конструисаним торњем који ће служити у Енглеској за гашење пожара у лукама. Када са својим на три платформе, монтираним хидрантима ступи у акцију, он оправдава своју намену и своје име. Седам од његових девет хидраната могу одједном усмерити воду или пену у истом правцу и то у јаким зрачним млазевима.

ХИЉАДУ ЛИТАРА ВИНА ЗА ГРАМ АЛУМИНИЈУМА

Стару латинску пословицу која гласи: „У вину је истина", стручњаци су после најдетаљније хемиске анализе заменили прозаичним тврђењем да се у вину налази око 30 хемиских елемената. То је, узевши заокружено, трећи део свих познатих основних хемиских елемената. Али, само петшест од њих налазе се у већим количинама у једној „доброј капљици".

Мерено мерилима хемичара неколико хиљадитих делова грама у једном литру већ претставља „већу количину". Уствари, само незнатан број елемената, као што су гвожђе и бакар, прелазе границу од једног милиграма на литар вина. Количине осталих елемената могу се измерити само нанограмима. А нанограм је милијардити део једног грама.

Ако би неко желео да са вином унесе у организам један једини грам алуминијума морао би да попије 1000 литара. За један хиљадити део грама урана или никла потребно је више од 1.000 литара вина. Ако би се, пак, каприцирао да с вином унесе један грам елемента ванадијума, познатог по томе што је тврд готово као челик, морао би да попије 4.000 литара. Сличан је случај и с титаном, који је у последње време постао „звезда" међу хемиским елементима.

За један хиљадити део грама арсена требало би попити сто литара белог или двеста литара црног вина. У једном литру вина има само неколико милионитих делова олова, док мангана има два и по милиграма.

Филмски »Ко је ко«

Ових дана се у Западној Немачкој појавио први филмски каталог „Ко је ко". Он садржи кратке биографије 1.300 филмских глумаца и филмских радника из читавог света као и 10.000 наслова филмова. На првом месту је глумац Абот Буд а на последњем Цукор Адолф.

WALT DISNEY ТРЕЋИ НА ПЛАНИНИ

Да ли знате?

ПЛАНИНСКИ ВРХОВИ

У нашој земљи има 102 планинска врха чија је висина преко 2.000 метара. Три највећа су: Триглав, (Јулиски Алпи — висина 2.863), Големи Кораб (Кораб — 2.764 м). Титов Врх (Шар Планина — 2.747 м). Три најнижа су: Трескавица (Трескавица — 2.008), Цинцар (Цинцар — 2.006 м.), Чаушица (Стогово Планина — 2.005 м.)

Богат сумпором

Топао минерални извор С. Петер-Ординг у Шлезвиг-Холштајну је један од најбогатијих сумпором у Европи. Анализе Минхенског универзитета показују да сваки килограм воде садржи 60 мг чистог сумпора и 28,2 минерала. Овај извор је откривен у току извођења земљаних радова.

Сунцобран изнад пилотове кабине

Ова купола као тањир изнад кабине авиона личи на

радар али то није. Њу је подигла посада авиона да се не би пекла на врелом сунцу у Јами, у северноамеричкој држави Аризони, док обавља вежбе.

Сунчано једро

Научници мисле да није далеко дан када ће васионски бродови летети користећи енергију Сунчевих зракова. Огромна снага коју Сунце стално зрачи претстављаће вероватно најјевтинију и најједноставнију погонску силу за васионске бродове који ће одлазити са Земље на Месец и друге планете.

Зато се већ планирају свемирске летилице које ће као погон користити „сунчана једра". Ракета лансирана са Земље носиће у себи сложено једро, уствари танку плочу од неке пластичне масе превучену алуминијумом. Када ракета дође у орбиту Земље „једро" се развија и скупљајући сунчеве зраке преузима на себе погон брода.

Користећи радиосигнале за подешавање жироскопа око центра „једра", управљаће се васионском летилицом у свим правцима и по потреби она ће се доводити у орбиту Сунца, Месеца или неке друге планете. Пошто у васиони влада готово потпун вакуум „једро" неће наилазити ни на какав отпор и због тога ће бити „употребљиво" годинама. Научници предвиђају да би „сунчано једро" од 500 килограма, широко око 400 метара, могло да одведе васионски брод од Земље до Марса и натраг за две и по године.

Вештачки земљини сателити већ користе сунчеву енергију за погон својих батерија које им служе за радиовезу са Земљом.

Непосредно претварање сунчеве енергије у електричну је релативно нов проналазак. Тек недавно је са успехом испробан један специјалан генератор чија нарочита огледала бацају сунчеве зраке на два комада метала где се зраци претварају у електричну струју. Очекују се да овај генератор када буде усавршен постане веома рентабилан и поуздан. Чињеница да за његово одржавање не би требало много времена чини да ће он бити врло користан за будуће васионске летове.

„Сунчани погон" коштаће несравњено мање од свих других а осим тога никада неће нестати. Зато није далеко дан када ће инжењери почети да граде летилице које ће по свом изгледу превазићи и најсмелију машту.

На слици се види како је један уметник замислио „космичког лептира" — васионски брод на сунчев погон. Сунчеви зраци прикупљени помоћу огледала, концентришу се у парном генератору усред трупа „лептира" где се производи електрична струја која покреће јонску ракету. Вода и пара стално круже јер је сунчева енергија неисцрпна и васионски брод може стално да се креће између планета нашег сунчаног система.

Летећи брод у изградњи

У Великој Британији се гради за прелаз преко Ламанша летећи брод по узору на „Ховеркрафт", који је познат по томе што може да лети и плови. Прошлог лета је „Ховеркрафт" прелетео канал. Енглески стручњаци рачунају да ће за пет до седам година располагати летећим бродом који ће бити у стању да преко канала превезе одједном 200 моторних возила и 1.500 путника, што ће у многоме побољшати везу између Велике Британије и Француске.

Приватне компаније у Великој Британији такође припремају један „Ховеркрафт" тежак 200 тона, дуг 96 метара који ће развијати брзину од сто чворова на сат. За време лета њему неће сметати таласи које он сам ствара, а који могу достићи и три ипо метра.

РАКЕТА у мирнодопске сврхе

У физичком институту у Штутгарту под управом професора Е. Сенгера специјалисте за ракете биће ускоро испитане ракете намењене у мирнодопске сврхе. Уствари ради се о парним ракетама које ће евентуално бити употребљене као помоћно средство за полазак саобраћајних авиона. У ту сврху продужују се многе писте на аеродромима.

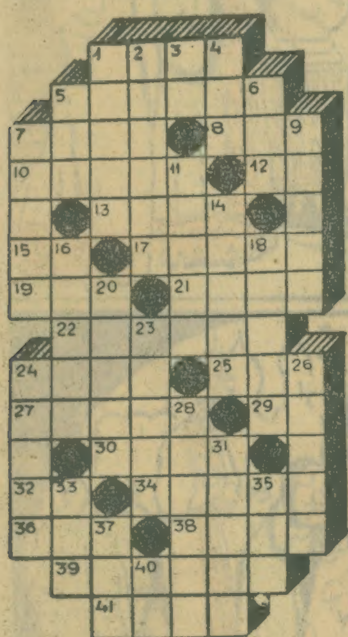
Тежина жене опада док човека – расте

Статистички завод Америке израчунао је да је од 1914 године до данас просечна тежина жене између 20 и 30 година старости опала за 2.750 грама. Међутим, подаци о тежини људи истих година показују обратно: цифра је порасла.

Водоравно: 1) Пристаниште на Арабиском Полуострву; 5) енглески књижевник (18 в.); 7) вишегодишња биљка; 8) течност која се добија цеђењем воћа; 10) сродник; 12) лична заменица; 13) део пушке; 15) два слова; 17) женско име; 19) бог ветра код старих Грка; 21) личност из Пушкинове поеме „Цигани"; 22) марка наливпера; 24) личност из Дизнијевих стрипова; 25) град у Француској; 27) један континент; 29) предлог; 30) отока језера Ладоге; 32) мера за површину; 35) место у Босни; 36) шанац; 38) чокот; 39) врста мајмуна; 41) наша река.

Усправно: 1) музички термин; 2) наша планинина; 3) слово латинице; 4) орган чула мириса; 5) прилог за место; 6) птица тркачица; 7) река у Африци; 9) врста чамца; 11) марка фотоапарата; 14) врста поврћа; 16) драги камен; 18) град у Грчкој; 20) град у Истри; 23) предео у Македонији; 24) лука у Сенегалу; 26) десна притока Сене; 28) један минерал; 31) врста папрати; 33) музички инструмент; 35) предлог; 37) једно превозно средство; 40) музичка нота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Крим; 5) крикет; 7) крем; 8) дом; 10) Ракић; 12) ро; 13) Анул; 15) ја; 17) Ирена; 19) Ава; 21) ахат; 22) амонал; 24) Блед; 25) Раб; 27) Рабат; 29) зр; 30) ајај; 32) су; 34) агава; 36) ток; 38) Одак; 39) Арарат; 41) квар.

Усправно: 1) Крека; 2) Римини; 3) Ик; 4) мед; 5) Кра; 6) тор; 7) креја; 9) Молат; 11) ћуран; 14) Лехар; 16) Авала; 18) налаз; 20) амеба; 23) одаја; 24) брест; 26) брзак; 28) Тагора; 31) Јадар; 33) боа; 35) ват; 37) Крк; 40) ав.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Испитујемо наше чуло

оријентације — Пет дрвених кочића побије се у земљу, тако да образују једну неправилну цик-цак линију. Растојање између појединих кочића треба да износи око десет метара. Пре но што се кочићи побију, учесницима игре вежу се очи. Тада се првом играчу очи одвежу тако да три минута може да погледом проучава линију и распоред кочића, а затим му се очи опет вежу. Играч има у руци пет цедуља на којима је написано његово име. Везаних очију играч покушава да иде од кочића до кочића и крај сваког спушта по једну цедуљу. Победник је онај чије цедуље падну најближе сваком од пет кочића.

ПРЕСЛИКАВАЊЕ

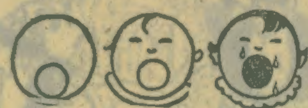
На парчету беле хартије нацртајте угљеном оловком једно икс (x). Покажите то унаоколо да би сви присутни видели, а такође и ваше руке на којима нема ничег. Узмите онда папир са знаком, ставите га изнад пламена и пустите да изгори. Растрљајте пепео по рукама и присутни ће видети да се појавио икс на једној вашој руци исти као што сте малопре нацртали на папиру.

Пре него што почнете да изводите ову своју мајсторију, нацртајте парчетом влажног сапуна на руци исти знак као и на папиру. Када пепео сасвим лако растрљате по рукама црни прах се хвата на „иксу" од сувог сапуна и тако се на белом длану појављује тамни знак. Он неће увек бити сасвим црн, али ће имати увек исти облик као и онај на хартији.

ФИНИ ОСЕЋАЈ

Ставите на сто три динара. Док ви изиђете из собе остали на једном динару нека убележе оловком неки знак. Један од гледалаца затим нека узме обележени динар чврсто у руку. На позив, ви уђите у собу и два преостала динара ставите у чашу о онај који држи трећи динар, такође нека га спусти међу она два. Ви одмах можете, и да не гледате, погодити обележени динар (динар који се налази у руци — топао је — док су она два хладна).

ЗА МАЛЕ ЦРТАЧЕ

Ево како ћете од круга направити дете које плаче.

ОРКЕСТАРСКА ПРОБА

Кад је диригент дошао на генералну пробу нико није могао да нађе кључ од одаје где се чувају инструменти. Али, проба се морала одржати, макар без инструмената. И ево, чланови оркестра свирају... али на којим инструментима? Можда ћете моћи то да погодите према начину на који поједини музичари држе руке.

(У доњем реду: клавир, виолина, чело; у горњем реду: добош и флаута).

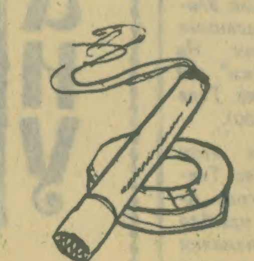
...у свету се справља око 80 различитих врста сирева.

... у Јапану се просечно сваке године улови 3 милиона тона рибе.

... веома дуго јединица се није сматрала као број. За бројеве су сматрани само цели бројеви већи од ње. Први математичар и физичар који је признао јединицу као број био је Холанђанин Симон Стевин (1540—1620).

... најновија испитивања показала су да се најбољи филтер за цигарете добија од нарочито препарираног швајцарског сира.

...енглески израз „хоби" којим се данас готово у свим језицима означава посао, физички или интелектуални, некоме нарочито омиљен првобитно је значио: коњ, јако кљусе.

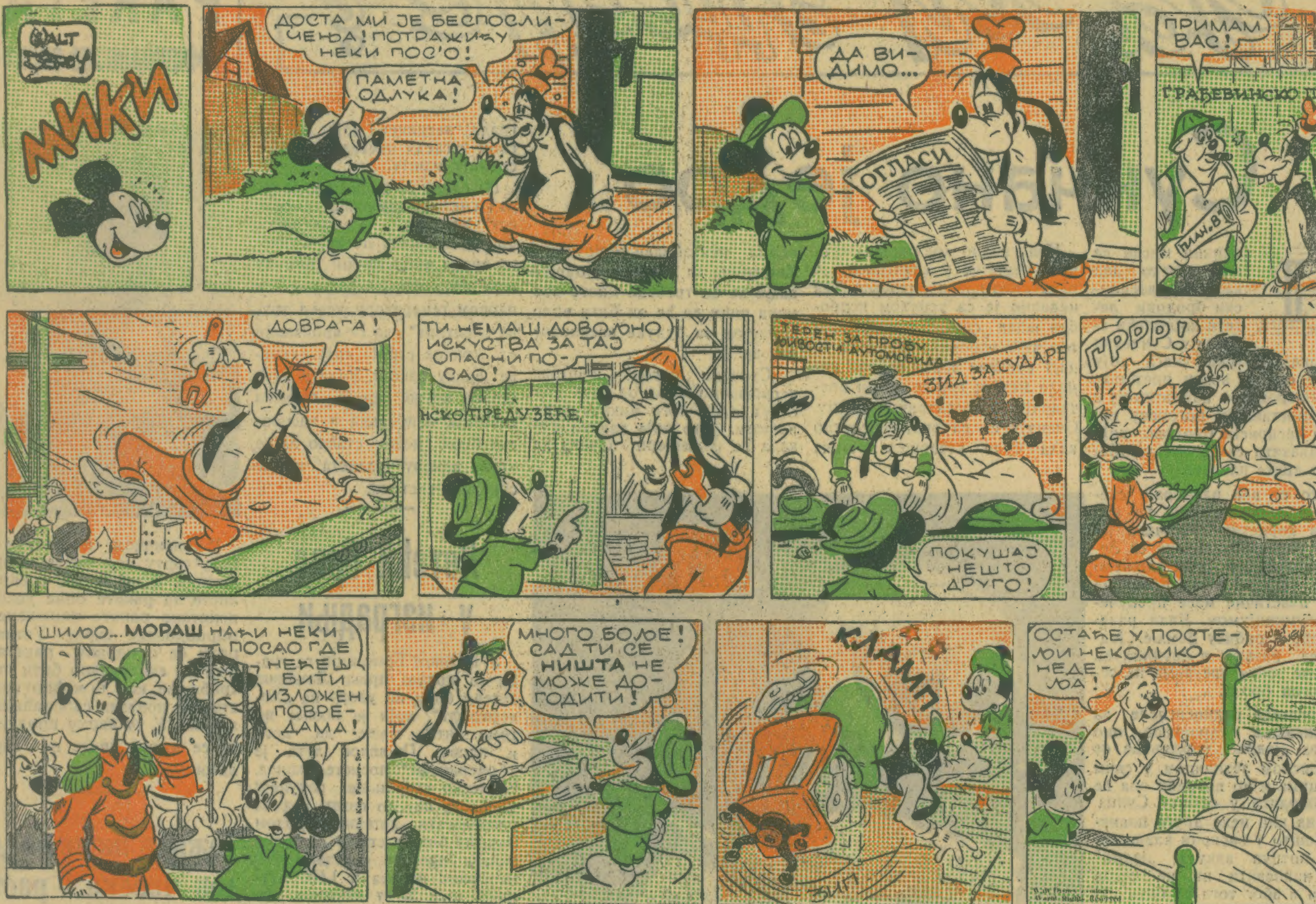
...чувени стари грчки атлетичар Милон могао је да носи на рамену четворогодишњег вола.

... борбе с биковима биле су познате још у Старом веку: на Криту, у Грчкој (нарочито у Тесалији) и у Риму. Први помен о борбама с биковима у Шпанији потиче с краја 11 века.

... у немачком граду Бунде постоји музеј цигара и цигарета у коме се налази и највећа цигара на свету. Дугачка је 1,70 метар а у обиму има 68 сантиметара. Да би се попушила ова цигара морао би неко непрекидно да пуши 610 часова.

...у неким крајевима Грчке јаребице, као кокоши, гаје се по двориштима.

У ОВОМ СЛУЧАЈУ

Ујка Паја дошао у школу да се распита како Гаја учи. Поред осталог запитао је учитеља:

— А како Гаја стоји са и-

сторијом? Право да вам кажем, ја сам у своје време био слаб из тог предмета.

— Е, Пајо, знате како је, у овом случају ствар се понавља.

ОН ЈЕ ПРОНАШАО

У школу донео учитељ велики глобус, па прозвао Рају и рекао му да покаже где се налази Америка.

— Овде, — одговорио је Раја показујући на глобусу Америку.

— Добро, а ко је њу пронашао?

— Ја, јер ми нико није шапнуо! — одговорио је Раја поносито.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта је зимовка?
Кад је била Ђакова Буна?
Ко је била амалтеја?
Шта је Гојаз?
Шта је Киднус?

ОДГОВОР:

ЗИМОВКА (*Pyrrhula pyrrhula*) *је птица из рода певачица сродна зеби. Глава јој*

је црна, леђа сива; мужјак има црвен трбух, а женка црвенкаст. Живи у шуми.

ЂАКОВА БУНА *избила је у јануару 1825 у Азањи против кнеза Милоша, под вођством Милоја Поповића, званог Ђака, из села Кусатка, прво писара, а затим трговца. Буну је угушио Тома Вучић Перишић. Поповић је ухваћен и убијен.*

АМАЛТЕЈА *је по грчкој митологији коза која је дојила Зевса на Криту, где га је мајка сакрила да га не би прождрао отац Хронос. Из захвалности Зевс је њен род сместио међу звезде — сазвежђе Капела.*

ГОЈАЗ *је једна од бразилијанских државица чије се становништво највећим делом бави сточарством по саванама, а мање земљорадњом. Извози дуван. Има злата и дијаманата. Становници су у већини Индијанци. На површини од 622.463 км², живи 1,235.000 становника. Главни град је Гојаз (30.000).*

КИДНУС, *у старом веку река у Киликији, данас Тарсус-Чај. У њој се окупао Александар Велики па назебао и једва остао жив, а немачки цар Фридрих Барбароса у њој се удавио.*

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика“, штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Текући рачун број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.